

ઘનામોની યોજના.

ગુજરાતના સુપ્રસિદ્ધ જાણીતા વિદ્વાન લેખકો, રા. ખાલકવિ, રા. ધીરજ, રા. છગનલાલ હરીલાલ પંડ્યા, મી. નુરે-અશ્મ, રા. જયંતીલાલ એમ. ઓઝા વગેરેની જુદી જુદી સામાજિક, ઐતિહાસિક, હાસ્યરસિક અને બોધદાયક વાર્તાઓ.

“પુષ્પગુરુ.”

નામના પુસ્તકમાં પ્રગટ થનાર છે પુસ્તક ૧૨૫ ઉપરાંત પૃષ્ઠ ૧ સારા કાગળો ઉપર સુંદર પાકા આઇડીમવાળુ થશે. જાણીતા લેખકોની વાર્તાઓનો આવો એકપણ સમૂહ ગુજરાતમાં પ્રગટ થયો નથી. મૂલ્ય માત્ર આર આના પોસ્ટેજ વી. પી. જુદુ છતાં

➔➔ પુષ્પહારના ગ્રાહકો ➔➔

જેઓ માત્ર નવ આનાનો મનીએ ઈર ચલુ માસમાં મોકલશે તેમને આ પુસ્તક સાથે ખાસ બેટો આપવામાં આવશે બેટ બે આનાથી બે રૂપિયા સુધી ૥ મળશે. દરેક ગ્રાહકને નાની મોટી બેટ તો જરૂર મળશેજ માત્ર શરૂઆતના ૨૦૦ ઓર્ડરવાળાનેજ બેટનો લાભ તથા પુસ્તક નવ આને મળશે. બાકીના સર્વાને આર આના ખતે પોસ્ટેજ વી. પી. જુદુ પડશે. આર ગ્રાહક કરનારને રેશમી રૂમાલ બેટ મળશે. પુસ્તક લખો:—

“પુષ્પહાર” ઓફીસ.

બેંગલુરુ-સુરત.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૧૧૮ વ્રાણ

પુસ્તકનું નામ ૩૫૫૨૧૨

વિષય ૬-૧૨

૭૨૧

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈ-સંગ્રહ

પુષ્પહાર.

1

મે. ૧૯૧૭.

[૫૫]

રામ.

(ભેરવીના લય)

અમ અંતરમાં રામ !

સીતા પતિ,

અમ અંતરમાં રામ !

હરતાં હરતાં સંત સીતા રામ !

રામ રમે રમ રામ,

મૂર્તિ તમારી શાંત પ્રજ્ઞ હો !

અંતરમાં આરામ;—સીતા પતિ

આધિ ઉપાધિ—આધિ વિદારે !

એવા રઘુવીર રામ,

જન્મ તથા સહુ કંઈ મૂકી દઈ !

ભજ મન પ્યારે રામ !

સીતા પતિ !

અમ અંતરમાં રામ.

નિવેદન.

અન્ધ,

શ્રી ભગવાનની કૃપાથી આજે આપ સમક્ષ આ છટ્ટુ પુષ્પ પ્રગટ થાય છે અને તેની સાથે આપની સેવાના ત્રણમંથી અર્પા વર્ષને માટે અમે મૂકતા થયા છીએ. વિશ્વવ્યાપી હૃદયને લીધે દરેક સ્ત્રીજ મોઢી થઇ છે તેમાં પણ કાગળ અને છાપવાના સાહિત્યની મોઢવારી એટલી વધી છે કે ત્રણ ત્રણ ધણા ભાવો ખરચવા છતાં યોગ્ય સાહિત્ય મળી શકતું નથી.

અમારા સહૃદય શુભેચ્છક સ્નેહીઓ જેમની નામાવલી આ અંકમાં પ્રગટ થઇ છે તેમણે “ પુષ્પહાર ” તરફ સ્નેહ દ્રષ્ટી રાખી આહોકો વધારવાની કૃપા આવા મુશ્કેલીના સમયમાં કરી છે તે માટે તેમનો જેટલો આભાર માનીએ તેટલો થોડો છે.

કેટલાક દેશી રાજ્યાધિકારીઓ, કુમાર સાહેબો, તાલુકદાર સાહેબો અને સ્કુલના માસ્તર સાહેબો તરફથી પણ જુદી જુદી જાતની મદદો મળી છે તે માટે તે સર્વનો આ સ્થળે અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માનીએ છીએ અને આશા રાખીએ છીએ કે સર્વ સ્નેહીઓ પોતાની મદદ આલુજ રાખશે.

કેટલાક સ્નેહી આહોકોએ “ પુષ્પહાર ”ના અનિયમિતપણાથી ન કંટાળતા અમને પ્રેતસાહનના પત્રો લખ્યા છે તેમના પણ અમે આભારી છીએ.

લેટના રૂમાલો—એ આહોકો વધારવા માટે મળતા રૂમાલો ખસાસ થવાથી નવીજ જાતના રેશમના સુંદર ભારતકામવાળા

ફેન્સી રૂમાલો મંગાવ્યા છે. આજ્ઞા છે કે સાહજ યત્ન કરવાથી મળતી એ મનહર. કોટના ખીસાને શોભાવનારી બેટ મેળવવા અને સાહિત્ય સેવાના પુણ્યના બાગીદાર થવા અમારા દરેક ગ્રાહક અંધુ અવશ્ય યત્ન કરશે.

અમારા રસિક વાંચકવર્ગને નવરાસને વખતે વાંચવા માટે જાણીતા લેખકોની નવલકથાઓ અને તમામ જાતના પુસ્તકો વેચવાનું ખાતુ ખોલવા માટે અમને અત્યંત આગ્રહ થતો હતો તેથી હાલમાં તે ખાતુ ખોલવામાં આવ્યું છે. બજાર કરતા તદ્દન પડતલ બાવેજ આ પુસ્તકો અમારે ત્યાં વેચાય છે અને ગરીબ તથા શ્રીમંતવર્ગ એક સરખો લાભ થઇ શકે તેટલા માટે તમામ જાતના નાના મોટા પુસ્તકો રાખવામાં આવ્યા છે તો આજ્ઞા છે કે રસિક વાંચકવર્ગો એ સાહસને પણ ટેકો આપશેજ.

ધનામની હરીદાષ માટેનું બેટનું પુસ્તક ‘શ્વારદા’ ન મળી શકવાથી આ અંક સાથે “બાતુકમાર” નામે બહુજ રસિક અને વાંચવા લાયક નોવેલ ગ્રાહકોને રવાને કરવાનો નિશ્ચય કુર્યો છે અને થોડાજ સમયમાં રવાને થશે. જેમને બેટ ન મળી હોય અને આ પુસ્તક મેળવવા ઇચ્છા હોય તેમણે સાડા છ આનાની ટીકાક ખીડી તુરતજ પુસ્તક મંગાવી લેવું. ધણીજ થોડી કોપીઓ હોવાથી પાછળથી નિરાશ થવું પડશે. (ગ્રાહકોનેજ સાડા છ આને મળશે.)

પત્રવ્યવહાર કરનારે જવાબની જરૂર હોય તો રીપ્લાઈ કાર્ડ લખવા કૃપા કરવી નહિ તો જવાબ આપી શકાશે નહિ.

જણાવવાને આનંદ સાચ છે કે “પુષ્પહાર” ની ગ્રાહક સંખ્યા હાલમાં સારી રીતે વધી છે અને જુના અંકો બહુજ થોડા

સીલકમાં છે માટે તે મેળવવાની છુટ્છા રાખનારે તુરતજ ગ્રાહક-
તરીકે નામ નોંધાવવું કારણ કે ખલાસ થયા પછી મળી શકે તેમ નથી.

બીજા પુષ્પની ઘણીજ થોડી નકલ અમારી પાસે સીલકમાં
છે માટે જે સજ્જન અંધુઓને કાષ્ઠ ન રાખવી હોય તેઓ એ
અંક અમને મોકલશે તો બહુજ ઉપકાર થશે બહલામાં તેમને
એક છુક અમારા ખર્ચે મોકલાશે.

“ પ્રયોજક. ”

પરમ-દૈવત્.*

(લેખક:—“ ગ ” રાજકોટ)

પરમ-પ્રેમ—સુન્દર,

જ્ઞાન-નયન-નન્દન,

પુણ્ય મધુર-નિરમળ,

જ્યોતિ: :જગત-વન્દન ! ! !

નિત્ય-પુલક-ચેતન, શાન્તિ-ચિર-નિકેતન;

હાળ ચરણે રે મન, ભક્તિ-કુસુમ-ચન્દન.

* રજનિ કાન્ત સૈનના એક કાવ્યનો અનુવાદ.

“ પતંગને ”

રે ! રે ! પતંગ ! ધડી એક વિરામ પામ !
 મહારા કરે ક્ષણ્યુ ઝુલી શ્રમ ટાળી નાખ !
 ના ! ના ! ન સ્પર્શ તુજને કદિએ કરું હું,
 તું પક્ષમની રજ રૂડી નવ ખેરવું હું.—૧
 હું પાર્શ્વમાં રમ સખે ! નવ દૂર જાણે,
 એકાદ ખે ધડી સખે ! અહીં વિશ્રમી થે;
 ચાર સખે ! વ્યથિત ના કદિએ કરું હું
 જાણે વ્યથા વ્યથિતની દિલ આર્ત આણું.—૨
 તું દર્શને સ્મરણ કેંક અપૂર્વ જાણે,
 આદહાદ કેં અવનવો તવ દશ્ય આપે;
 સ્વચ્છંદ ને નિડર તહારી કીડા નિહાળી
 જાણે રૂડા સ્મરણ શૈશવ મોદકારી.—૩
 તું ચારતા અવનવી નયને પડતાં
 કેં દેહમુક્ત સ્વજનો સ્મૃતિમાં તરતાં;
 તું પક્ષમના વિવિધ રંગ પ્રભા ભરેલ
 ભૂલાવતા સુરધનુ જડતા ધરેલ.—૪

કુધરેજ }

વિજયશંકર ત્રિભુવન ત્રિવેદી.

સર્વત્ર પ્રેમ વ્યાપ્તિ.

કવ્યાલિ.

પ્રયોજક-આલકવિ-ભમનગર

સુરા શ્વશેરને ધારી, ચડે રણુ શીરને માટે
 તુલ્ય સુખ સૃષ્ટિના સમજે, કીર્તિના પ્રેમને માટે.
 તરફડે તરશ વ્યાપ્યાથી, ચાતકે પ્રાણને સાટે,
 નજીકનું નીર નાપીએ, સ્વાતિ જલ પ્રેમને માટે-
 અભિ નિધિ આભમા વસતો, વારિધી દૂર આનેમે,
 રોજ રસ પૂર ના થાતો, પૃથ્વીમા રાત્રિને માટે-
 સુધાશ્લથી સુધા પામી, ઔષધી રાત્રિ સૌ વાધે,
 કમળ દિન તાપમા રમતૂં, પ્રેમ રવિ-તેજને માટે,-
 અણુ યાતાં બિડે મુખડું, સુરજથી શું લળએ એ,
 પોયણી મુગ્ધ હરખાએ, રાત્રિપતિ પ્રેમને માટે,
 વિચારી જગતને જોતાં, સ્થળે સ્થળ પ્રેમ વ્યાપ્યો છે,
 ‘આલ’ નરનારિ વૃષ્ણોમાં, એજ અવિનાશી સ્થાપ્યો છે-

આહકો વધારનાર શુભેચ્છકો.

આ સ્નેહી બંધુઓનો આવી મુશ્કેલીના વખતની કીમતી મદદ માટે જોડેલો આભાર માનીએ તેટલો ઓછો છે. આશા છે કે સર્વ બંધુઓ ઓછામાં ઓછા એક બે નામ પણ ઇનામમાળાના ફાઈમાં ભરી મોકલશે. દરેકને યોગ્યતા મુજબ ભેટ મોકલાઈ ગઈ છે જેમને ન મળ્યા હોય તેમણે પોષ્ટખર્ચ માટે ટીકીટ ખીડી મંગાવી લેવી.

(૧) રા. રા. જીવજીભાઈ ગળડદાસ. અમદાવાદ. (૫ આહક)
 (૨) રા. રા. મીત્રી જ્યંતીલાલ જગનલાલ. અમદાવાદ. (૪ આહક)
 (૩) રા. રા. પી. એમ. યાચીક. વાવ (૨ આહક) (૪) રા. રા. માસ્તર હરીલાલ લલ્લુભાઈ ભરૂચ. (૨ આહક) (૫) રા. રા. નગીનદાસ રામજીભાઈ. ધરમપુર (૨ આહક) (૬) રા. રા. કાનજીભાઈ વેણીરામ વ્યાસ માંડલ. (૨ આહક) (૭) રા. રા. માસ્તર બીખાભાઈ નીછાભાઈ. વાપી. (૨ આહક) (૮) રા. રા. માસ્તર મુરારામલીલાઈ વણીભાઈ. કરાંચી. (૨ આહક) (૯) રા. રા. ભાવસાર ઘેલાભાઈ ગોરધનદાસ. ગણુ દેવી. (૨ આહક) (૧૦) રા. રા. બી. એમ. જોશી આકોલા (૨ આહક) (૧૧) રા. રા. પરસોતમ નાનચંદભાઈ. સાણુંદ (૨ આહક)

નીચેના બંધુઓએ અઠકેક આહક વધારવાની કૃપા કરી છે તે માટે તેમના આભારી છીએ.

(૧૨) રા. રા. જનની દુલ્લભરામ કલ્યાણજી. (૧૩) રા. રા. દેસાઈ ધીરજીભાઈ બંધુભાઈ. નવાપુરા. (૧૪) શેઠ કાલાભાઈ ચુનીલાલ વહેરા. (૧૫) રા. રા. શીવજીકર ગોવીંદજી ત્રવાડી. દેલોદર (૧૬) શ્રીમાન શા. ફકીરચંદ ત્રીભોવન ધડીઆલી અમદાવાદ (૧૭) રા. રા. રતનલાલ હરીલાલ હહેગામ.

પ્રેમ મંદીરનું દ્રશ્ય.

(લેખક:-ચંપકલાલ ગીરધરલાલ જરીવાળા-મુરત.)

કેટલાક સમયથી કાશીરાજના અંતઃપુરના ઉધાનમાં એક નવિન માળી આવ્યો છે. તેનું નામ વસન્ત છે. ૩૫ અને ગુણમાં તે ઋતુરાજ વસન્તથી કોઈ પ્રકારે ઉતરતો નથી.

એક દિવસ પ્રભાતમાં એક અબળણ્યો યુવાન નોકરીની ધમ્મણથી રાજસભામાં આવ્યો. તારે તેને જોઈને સભાસદોના ધર્ષાકુટિલ હૃદયો પ્રીતીરસથી ઉભરાઈ ગયા. વૃદ્ધ મંત્રીનું સંદિગ્ધ અને ગંભીર ચિત્ત સ્નેહસ્પર્શથી ચંચળ થઈ ઉઠ્યું અને રાજના નેત્રો પ્રેમ અને અશ્રુધર્મથી વિકસ પામ્યા. રાજસભાની એક બાબુ ચકમાં બેઠેલી રાજ્યરમણીઓના ચક્ષુ સ્થીર થઈ ગયા.

રાજાએ તેને આદરપૂર્વક સ્થાન આપી પૂછ્યું “યુવક તમે કાણુ છો? તમે કયા દેશમાં કયા કુટુંબને તમારા જન્મથી સુખી કયું છે? તમારું શરીર સુકુમાર અને સુંદર છે. તમે શું કામ કરશો? તમારે કામ કરવાની કંઈ જરૂર નથી માત્ર તમારા સહ-વાસથી મહારી રાજ્યસભાને આનંદિત કર્યા કરો.”

વસન્તે મૂર્તિમાન વિનયથી-શાંતીથી અને દૃઢતાથી કહ્યું “કામ વિનાનો માણસ હંમેશા અશાંત હોય છે. કૃપા કરીને એ અશાંતીથી આપ મહારી રક્ષા કરો. મહારી સામાન્ય શક્તિને આપની

સેવામાં અંગીકાર કરો.” રાજાએ પ્રસન્ન થઈ કહ્યું “જલે યુવક, કહો તમે કયું કામ કરશો? તમને સેનાપતિ, મંત્રી, રાજકવિ વગેરેમાંથી શું બનવું છે? તમને કયું કામ પસંદ છે?”

વસન્તે હાથ જોડી કહ્યું “મહારાજ, હું અસમર્થ છું. કોઈ મોટા કાર્યનો ભાર ઉપાડવાને અયોગ્ય છું. મ્હારી ઇચ્છા છે કે મહારાજના ખાસ ઉદ્દાનનો માળી થઉં. નિત્ય નવા નવા પુષ્પના હારથી મહારાજની પૂજા કરું અને સહવાર સાંજ વીણાના સૂરમાં મહારાજના ગુણ ગાયા કરું. એ શિવાય કંઈ ઇચ્છા નથી.”

અથા સમજ્યા કે સ્વરૂપ તો સુંદર છે પણ ગાંડો છે. રાજાએ દયા કરીને ગાંડાની પ્રાથના સ્વીકારી. તેજ દિવસથી વસન્ત અંતઃપુરના ઉદ્દાનનો માળી થયો.

(૨)

ઉદ્દાનના એક ખુણામાં વસન્તની ઝુંપડી છે. તે વૃક્ષના પાંદડાં અને લતાઓથી ઢંકાઈ ગઈ છે. અંદર પુલોના ઢગલા પડી રહે છે. લાંબા મુગા વૃક્ષો, પુલોના મનોહારી દશ નથી વાચાળ થઈ જાય છે કાંઈક કંઈથી ગાઈ રહ્યા હોય એમ લાગે છે. પ્રભાતે અને સંધ્યાસમયે વસન્ત વીણાના સૂર મેળવી ગાય છે તેથી વાયુ હિન્મત્ત થઈ જાય છે અને રાજ્યપ્રાસાદના દરેક ખંડમાં આનંદસ્રોત વહેવડાવી મૂકે છે. સવારે અને સાંજે વસન્ત વિવિધ પ્રકારના પુષ્પો ચુંટી તેના હાર બનાવે છે તે હૃદયને પુષ્પકિત કરે છે--દંપતિઓના મેળાપને મધુર અને દ્રઢ કરે છે અને અવિવાહિત યુવક-યુવતીઓના પ્રાણને પ્રણય વેદનાથી પીડિત અને વિરહ-વ્યથાથી વ્યાકુળ કરે છે.

સાંઝ સવારે નવિન માળીનો ભક્તિપૂર્ણ ઉપહાર (પુષ્પહાર) દેવાને માટે જ્યારે રાજકુમારીઓ ગુલાબની ક્યારી-ઓને કિનારે અને બકુલ-વેલીઓની નીચે મણિશીલાઓ ઉપર જ્યારે પોતાના કામળ ચર્ણથી નપુર-ઝંકાર કરતી આવે છે ત્યારે આખું ઉદ્યાન પ્રસન્ન થઈ જાય છે. વૃક્ષોના પુષ્પમુખમાં હાસ્ય હિલ-રાગ અને કાકિલા તથા પપૈયાના કંઠ પ્રુત્તી જતા. એ સમયે વસન્ત કામળ પાંદડાઓમાં પાણી છાંટી રાખેલી પુષ્પની માળાઓની બેઠ લાવી પોતાની સેવાવૃત્તિનું સાર્થક કરતો હતો.

વસન્ત અનેક પ્રકારની માળાઓ ગુંથતો હતો. કુમારી ધંદીરાને માટે કમળની, કુમારી શુક્લાને માટે પ્રકુલ્લીત ગુલાબોની અને કુમારી આનંદિતાને માટે ચમેલીની માળાઓ ગુંથી અર્પણ કરતો હતો.

આ સર્વની પછી એક બીજી યુવતી આવતી હતી. તે કળી અને કુરૂપ હતી અને તે મુજબજ તેનું નામ પણ રાજકન્યા યમુના હતું. બધા જાણતા હતા કે યમુનાનું સ્વરૂપ સ્યામ છે. ચન્દ્રના શરીરમાં જેમ કલંક છે તેમ સુંદરીઓમાં યમુનાની રૂપહીનતા હતી. કલંક હોવા છતાં જેમ ચન્દ્ર સુંદર દેખાય છે તેમ યમુનાનું સ્યામ સ્વરૂપ પણ લલનાઓમાં ઢંકાઈ જતું. યમુના જાણતી હતી કે હું કુરૂપ છું તેથી મલમલની ગુલાબી સાડી પહેરી તે સર્વની પાછળ આવતી તેના નેત્રોની પલ્લક હંમેશા લજ્જિત અને ચરણકુંડિત રહેતી. કંઠ મૃદુ અને હૃદય બીરુ હતું. વિધાતાએ તેના અંગેમાં દુર્નિવાર પરાભવ અંકિત કર્યો હતો. તે છુપાવવાનું એનામાં સામર્થ્ય નહોતું. અન્ય સર્વ રાજકુમારીઓ પોતાના સ્વરૂપ સૌંદર્યથી ઉન્મત્ત

થઈ હસતી, ગાતી અને નાચતી હતી ત્યારે એની ગતી અકુઠિત અને વ્યવહાર શાંત હતો. રાજકુમારીકાઓ જ્યારે વસન્ત સન્મુખ હસતી, ખેલતી અને પુલની માળાઓ પહેરી છુટા પુલોને ઉછાળતી હતી ત્યારે વસન્ત પ્રસન્ન ચિત્તથી તેમના ચરણોમાં પુષ્પોની અંજલી અર્પણ કરતો. વીણાનો મધુર નાદ કરતો અને સુલલિત છન્દોમાં તેમના સૌંદર્યનું સ્તવન કરતો હતો. અને યમુના શું કરતી હતી ? તે એ સમયે ભય અને લજ્જાની મારી એક બાજુ ગુપ્તગુપ્ત સંતાપ રહેતી. કાષ્ટ એની તરફ ઝાંખીને પણ જોતું નહિ.

તેનામાં શરમાળપણું હતું અને તેની આટલી અવહેલના (અપમાન) થતી હતી તો પણ તે આવ્યા શિવાય રહેતી નહિ. વસન્તે પોતાના પૃષ્ઠહારમાં-સંગીતમાં-વીણામાં-વાતોમાં-હાથમાં, સૌંદર્યમાં અને યૌવનમાં મીઠ્ર કરી જે વિચિત્ર રાગણી પોતાની ચારે બાજુ ફેલાવી હતી તેના અદૃશ્ય સ્પર્શે તે રૂપહીનાના અંતઃકરણમાં એવો ખેંચાણકારક સૂર ભરી દીધો હતો કે જેનો નિશા ભારી લજ્જા અને અવહેલનાની પણ પરવા કરતો નહતો. બીજા સર્વે કુમારીકાઓ તો હસવા, ગાવા, અને રમવા આવતી હતી પણ યમુના માત્ર તરસ છીપાવવા આવતી હતી. સર્વે વસન્તની સેવા સ્વીકારવા આવતી હતી પણ યમુના પોતાના શ્યામ, સજ્જા અને ઉજ્જવલ નેત્રોની તીરછી નજરથી વસન્તના સૌંદર્યની પુજા કરવાને આવતી હતી.

વસન્ત આ સમયે પોતાના તારણના તમરકત સૌંદર્યની નિશામાં ચક્રચુર થઈ ગયો હતો. શ્યામ શ્વરૂપા યમુનાને આ સૌંદર્ય

ચંના બજારમાંથી ખસેડવાનો કામ ઉપાય નહોતો તેથી અને સભ્યતાના નિયમનું પાલન કરવા અન્ય કુમારીઓ માટે માળા ગુંથતા વધેલા જેવા તેવા સુગંધહીન પુલોની એક માળા બનાવી રાખતો હતો. રાત્રીઓના દ્વારપર જેમ બીખારીઓને બીક્ષા આપવામાં આવે છે તેમ નિરસ્કાર યુક્ત દ્રષ્ટી સાથે આ માળા તે યમુનાને આપતો. પણ યમુના તે માળાને દેવના પ્રસાદ સમાન ગણી બહુ શ્રદ્ધા સાથે પોતાના ગળામાં પહેરતી.

વસન્તનો બગીચો પુષ્પોથી શુશોભિત રહેતો. ચન્દ્રની ચાંદની અને યુવતીઓના સૌંદર્યથી ઝળકી રહેતો. પક્ષિઓના કલરવ અને રમણીઓના હાસ્યકૌતકથી ધ્વનિત રહેતો. પુવારાઓની અખંડીત ધારાઓ અને હૃદયની અજસ્ર પ્રતિનું પાન કરતો અને મણિદીપકોના પ્રકાશથી અને નિશાળ નેત્રોના ચમકારથી ઉજ્જવળ થઈ રહેતો. દિવસ પછી દિવસ અને રાત પછી રાત એ પ્રકારે સમય વહ્યો જતો હતો. યુવતીઓનું ટોળું વસન્તને ઘેરી આનંદમગ્ન અને પ્રણયોન્મત્ત થતું. તરણીઓ વસન્ત સાથે જેટલો સહવાસ વધારતી હતી તેટલો જ વસન્ત હૃદયશુન્ય થતો હતો. અને ધીરે ધીરે એ શુન્યતાને પૂર્ણ કરી કામ સુંદરીને પોતાના જીવન મંદીરમાં સ્થાપન કરવા અધીરો થતો હતો.

(૨)

એક દિવસ સંધ્યા સમયે ઉદ્યાનના પ્રત્યેક વૃક્ષપર પુલો ખીલી રહ્યા હતા. તેની સુગંધથી મત્ત થઈ કોકિલ અને પપૈયા પ્રલાપ કરતા હતા-અને હજારો દિપકોની જ્યોતી વચ્ચે પુવારાનું

જળ હીરાની માળાઓ સમાન દેખાતું હતું ત્યારે રાજકુમારી ઇંદિરા સાક્ષાત લક્ષ્મી સ્વરૂપા વસન્તની ખુંપડીના દ્વારપર આવી ઉભી હતી. વસન્ત તત્કાળ ઉઠી ઉભો થયો અને પુલોથી બરેલી ટોપલી તેના ચરણ આગળ ધરી બોલ્યો “ઇંદિરા તમે બહારના પુલો તો નિત્ય લઇ જવ છો તો મહારા અન્તરનું અતુલનિય પુષ્પ શું તમારા ચરણમાં સ્થાન નહિ પામે ? અને આ પુષ્પવન શું વિવાહોત્સવથી પ્રદુષિત નહિ થાય ?”

ઇંદિરા પુલોને પગથી ભાત મારી વિજળીના કડાકા જેવા ઘોર અવાજે બોલી “એક નીચ માણીનું આટલું બધું સાહસ ? કેમરે ? મહારી મહેરબાનીને શું તું પ્રેમ સમજે કેમ ?” તને શું તહારી ખુંપડીમાં એક રાજકન્યાને રાખવાનો શોખ થયો છે ? તું નથી જાણતો કે મહારા પાશ્વિમદ્વય માટે કર્ણાટકનરેશો યાચના કરી છે ? તહારા સાહસનું ફળ શુળી પર મળશે.”

વસન્તના હૃદયમાં આથી જે અપમાનજનક વેદના થઇ તે શુળીના અઘાત કરતા કોઇ રીતે ઓછી નહતી. તેણે ઇંદિરાના ચરણનાં પોતાના હૃદય લંગારનું શ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ બહુમૂલ્ય અર્ધ્ય અર્પણ કર્યું હતું પણ તેનો બદલો તુચ્છતા અને અપમાનથી મળ્યો હતો. સંસારમાં શું પ્રેમ અને ભક્તિનો બદલો આવીજ રીતે મળે છે ?

વસન્તે ઇંદિરાના પગમાં પડી કહ્યું “શુળી પર ચઢાવવો હોય તો ચઢાવજો તેની હું ના કહેતો નથી. પરંતુ રાજકુમારી વિચારી જુઓ કે બહારથી દીન હોવા છતાં અંતરમાં હું દીન નથી. જે ઐશ્વર્ય મેં તમારા ચરણમાં કુરબાન કર્યું છે તે તમને કોઇ રાજા મહારાજના મહેલમાં પણ મળશે નહિ.”

ઇંદિરા હસી પડી. તેના ઉપહાસે વસન્તના હૃદયને આરપાર વીધી નાખ્યું.

વસન્તે વિનિત સ્વરથી કહ્યું “ મ્હારી આટલા દિવસની સેવાના બદલામાં મારો એક છેવટનો શબ્દ માનશો તો ઉપકાર થશે. કાલે પ્રભાત પહેલા આ વાત કોઇને કહેશો નહિ. હું એકવાર કુમારી શુક્લા અને આનંદીતાની સાથે પણ મ્હારા ભાગ્યની પરીક્ષા કરવા ઇચ્છુ છું. ” ઇંદિરાએ ગર્વિત સ્વરે કહ્યું “ ઠીક તમારી પ્રાર્થના મંજૂર છે. હું પોતેજ તેમને બોલાવું છું પણ એટલો નિશ્ચય રાખજો કે આ તમારી દુરાશા છે. ખાત્રી રાખજો કે કોઇ પણ રાજકુમારી માળીના ગળામાં વરમાળ નહિ નાખે. વધારે તો શું પણ યમુના પણ તમને નહિ પસંદ કરે. માળી ગમે તેટલો સુંદર અને મનોહર હોય જતાં રાજકુમારીઓ તેને પોતાનો પ્રણયી બનાવી શકતી નથી. ”

ઇંદિરાએ જઇને શુક્લાને મોકલી. શુક્લાએ પણ એજ પ્રમાણે વસન્તના પ્રણયનિવેદનનો તિરસ્કાર કર્યો અને ચાલી ગઇ. પછી આનંદીતા આવી તે પણ તે વ્યથિત માળીને જવાબમાં શબ્દો વધારે દુઃખી કરી ચાલી ગઇ. આનંદીતાએ હસીને યમુનાને કહ્યું “ અરે યમુના, જા તને વસન્ત બોલાવે છે. ”

વસન્ત-બોલાવે છે ? મને ? આનંદથી-ઉદ્લાસથી-સંકાયથી લજ્જાથી-આશાથી અને અનેક આશંકાઓથી યમુનાનું હૃદય ધબકી રહ્યું હતું. તેણે જહેનોના પરિહાસ તરફ ધ્યાન ન આપતા તીર્થ-યાત્રી ભક્ત માફક પરમ આનંદથી પ્રથમભિલને ચતા કમ્પિત હૃદયથી, લજ્જાથી અને સંકાયથી ધીરે ધીરે જઇ વસન્તની સન્મુખ

હિની. વસન્ત આ સમયે પૃથ્વીપર પડી રહન કરતો હતો તેણે
યમુનાને જોઈ પણ નહિ. વસન્તને રહન કરતો જોઈ યમુનાનું
હૃદય ચીરાવા લાગ્યું. તે સમજી શકી નહિ કે તેની નિર્મોહિની
બહેનોએ વસન્તને કંઈ દારૂબોધ કરી હતી. યમુનાએ હવાપૂર્ણ
દ્રોષ્ટીએ-કંપિત કંઠે કહ્યું “ વસન્ત. ” વસન્ત ગમ્મના કરી ઉઠ્યો
“ જા. દૂર થા. જલ્દાઈને બોલાવ કે તે મારો પ્રાણ લે ” લજ્જાથી
વ્યથિતા અને મિતભાવિણી યમુના સજળ નેત્રો સાથે ધીરે ધીરે
ચાલી ગઈ. સુન્દરી કુમારિકાઓએ હસીને પૂછ્યું “ યમુના માળીએ
તને શું કહ્યું ? ” “ કંઈ નહિ ”

સુન્દરીઓ પોતાના અદૃઢાસ્યથી વૃક્ષપરના પક્ષિઓને બચાવી
કરતી બોલી “ વાહરે શોખીન માળી ત્હને શ્યામ પત્તિ તો ગમતી
નથી ? યમુના, એ વાતનો વિચાર કરતા પણ શરમ આવે છે કે
તું અમારી બહેન છે અને સામાન્ય માળી પણ ત્હારો તિરસ્કાર
કરે છે. અમારી પાછળ છાયાની મોઢક ફરવાથી ત્હને શરમ નથી
આવતી ? ”

આ અપમાને યુમનાનો સ્પર્શ પણ કર્યા નહિ કારણ કે એ
તો તેને હંમેશા મળનાર પદાર્થ-અલંકાર હતો પણ વસન્ત તરફનું
પોતાની બહેનોનું અમાનુષિક વર્તન જોઈ તેને બહુ પીડા થઈ.
યમુના કદી પોતાના ઓણીતાશ્રુઓથી બીના થયલા હૃદયમાં રાખી
વસન્તને આ નિષ્કુરતાથી બચાવાને તો બચારી લેતે પરંતુ બિચારી
શું કરે ? અસમર્થ હતી.

એ પુષ્પવનના મંદમંદ પવનની લહેરો યુમનાના હૃદયસરો-
વરમાં દુઃખમયી જોડતી ઉત્તમ કરતી હતી. ઉદ્યાનના જીવનસ્વરૂપ

માળીના કષ્ટને જોઈને કુલોનું વિકાસ પામવું.- પક્ષિઓનો કઠરવ જમરોનું ગુંજન સર્વ બંધ હતું. આજ યુમનાની લગ્ન તેના વેદનાહત હૃદયમાં તીક્ષ્ણ છુરીની માફક વ્યથા કરતી હતી.

(૪)

બીજે દિવસે રાજ્યકુમારીઓની અવજા કરનાર અસંખ્ય માળીને કેદ કરી રાજસભામાં લાવવામાં આવ્યો. રાજકન્યાઓએ ઘણા દિવસથી નરહત્યાનું દ્રશ્ય જોયું નહોતું. તેમણે રાજને પ્રાર્થના કરીકે એની અસંખ્યતા બદલ ફાંસીનીજ શીક્ષા કરવી જોઈએ. વસન્તે નિરાશાભર્યા જીવનમાં જીવવા કરતાં મૃત્યુ વધારે સારું સમજી પોતાનો અપરાધ કબુલ કર્યો. છેવટે બહુ કષ્ટ સાથે રાજએ જીંદગી સુધી કેદમાં રાખવાની શીક્ષા કરી. કુમારીકાઓએ કહ્યું. “ ભલે કેદનીજ શીક્ષા કરવી હોય તો એને અંતઃપુરના કારાગારમાં કેદ કરો.”

રાજએ કહ્યું “ તથાસ્તુ.”

અન્તઃપુરની દયામયી દેવીઓનો જેની ઉપર ક્રોધ થતો તે કમનશીઓ માટે અંતપુરમાંએક અન્ધ કારાગાર બનાવવામાં આવ્યું હતું. આ કારાગારમાં એવી ક્રોધ જગ્યા નહોતી કે જ્યાંથી થોડો ધણો પ્રકાશ અંદર જાય. માત્ર થોડી હવા જવાને માટે બે ચાર ન્હાના ન્હાના છીદ્રો હતા અને જમવાની યાળી આપવા માટે એક નાની સરખી બારી હતી. મરણ જલદી ન થાય તેને માટે આ વ્યવસ્થા હતી. કેદીઓના આરામ માટે નહિ. દયામયી દેવીઓની આજ્ઞા હતી કે પ્રકાશ હવા, અને ભોજન જેટલું જમી શકે તે સર્વને વાંધાવગર જવા દેવું પણ આજ્ઞા હોવા છતાં પણ

ઉક્ત દ્વારેથી દાખલ થવાની હવા અને પ્રકાશની ઇચ્છા થતી નહિ કેમકે જે જગાએ છીદ્રો હતા તેની આગળ પથ્થરની એક ઉંચી દીવાલ હતી. આ કેદખાનામાં જે અભાગી દાખલ થતો તેનો ધૈર્યપૂર્વક મૃત્યુની રાહ જોવા શિવાય બીજો કોઈ ઉપાય હતો નહિ. બોજન આપવાની જગા એટલી ઉંચી હતી કે અંદરનો મનુષ્ય બહારનાં અને બહારનો અંદરનાં જોઈ શકતો નહિ માત્ર હાથ ઉંચા કરી આપવા લેવાનું કાર્ય થતું. બોજનનું પાત્ર ખાલી કરી બારીની અંદર પાછું મૂકી દે એવી વ્યવસ્થા હતી. જે દિવસે બોજનનું પાત્ર ખાલી થયા શિવાય એમને એમ પડી રહે તે દિવસે સમજતું કે કેદીને કંઈક રોગ થયો હશે. આવી રીતે સાત દિવસ સુધી પાત્રમાંથી કેદી અન્ન ન લે તો સમજતું કે તે આ ભવ્ય ત્રણાથી મૂકત થઈ ગયો હશે અર્થાત્ મૃત્યુ પામ્યો હશે.

વસન્તને પણ આ ભયંકર કારાગૃહમાં રાખવામાં આવ્યો. તેની સર્વ આશા આકાંક્ષાઓની માતા પૃથ્વી, ચંદ્ર, સૂર્ય, પ્રકાશ, આકાશ, પુષ્પ, વાયુ સર્વ કારાગૃહની દીવાલમાં લુપ્ત થઈ ગયા હતા.

રાજકુમારીકાઓ બારી પાસે ઉભી રહી હસતા હસતા કહેતી “કેમ રે વરરાજા! સાસરામાં કેવો આનંદ મળી રહ્યો છે? રસિક માણી અમે તમારે માટે વરમાળા લાગ્યા છીએ તે ગૃહણુ કરો!” એ પછી વસન્તની પાસે એક કાંટાઓની માળા ફેંકી તે નિદ્રા દાસ્ય કરતી. યમુનાના હૃદયમાં કુમારીકાઓની આ વ્યવહાર નિષ્કુરતા બહુજ દુઃખ ઉત્પન્ન કરતી પણ કંઈ ઉપાય નહોતો. વસન્તને આ વ્યવહારથી વધુ દુઃખ થતું નહિ કારણ કે તેની સાથેના પ્રથમ વ્યવહારજ એવો મર્મભેદી હતો કે નવિન વેદનાઓનો તેને સ્પર્શ

થતો નહિ. અંધારામાં બેસી મહા પ્રયત્ન કરી કાલાવાલા કરી આણેલી પોતાની વીણના નાદ સાથે પોતાની હાર્દિક વેદનાના ગીતો ગાતો ત્યારે આખો રાજમહેલ વિષાદસાગરમાં ડૂબી જતો. તે સમયે નિળુર રાજકુમારી હસીને કહેતી “જુઓ વરરાજ આજે સાસરામાં ગાયન ગાઇ રહ્યા છે.”

(૫)

રાજકુમારીકાઓએ હવે કદખાના પાસે આવવાનું છોડી દીધું. વસન્તને તેમના ન આવવાથી ચારે બાજુ કંઈક પ્રસન્નતાનો અનુભવ થયો. બોજનનું પાત્ર નયમ મુજબ સવાર સાંજ તેના રથાનમાં મૂકાતું. વસન્તે જોયું કે તેના બોજનમાં હવે ઉત્તમ પદાર્થો આવે છે સાથે એક એલચી, કેસર વગેરે મસાલાવાળા દુધનો કટોરો પણ આવતો અને તેની આજુબાજુ એક સુગંધીત પુષ્પમાળા લપટાયેલી રહેતી. વસન્ત સમજ્યો કે પાષાણહૃદય રાજમહેલમાં એક કામળ હૃદયની વ્યક્તિ પણ છે. તેના હૃદયમાં હંમેશ પ્રશ્ન ઉઠતો કે એ કશ્ચામયી કાણ છે !

ધીમે ધીમે વસન્તનું હૃદય આ બોજન લાવનાર કશ્ચામયી રમણી તરફ આકર્ષાયું. વસન્ત હવે સવાર સાંજ બારી તરફ નજર રાખતો કે ક્યારે એ કામળ હાથથી બોજન મૂકાય છે. ધીમે ધીમે એ હાથના દર્શન કરવાનો તેને એક જનતનો અભ્યાસ થઈ ગયો. બહાર પાંદડાઓનો અને ફાંદના પગલાનો અવાજ થતા વસન્ત બારી તરફ આવુર નેત્રે જોઈ રહેતો. આ સમયે તે પોતાના મનો-યોગનું કેન્દ્ર કાન અને નેત્રોને બનાવી બેઠો હતો. જ્યારે રમણી

અનપૂર્ણા સમાન ભોજનનું પાત્ર મુકી મૃદુ અને મધુર કંઠથી બોલતી “વસન્ત” ત્યારે વસન્ત પ્રકૃત્સ્થિત થઈ જ્વલંભ મારી પારી પાસે જઈ ભોજનપાત્ર લેતો.

રમણીના કામળ હાથ વસન્તનું જીવનસર્વસ્વ હતા. એ હાથના આકારને, નખને, હથેલીની રેખાઓને અને ડાખા હાથ પરના કાળા તલને નિરંતર જોઈ વસન્ત તેનાથી એટલો પરિચિત થઈ ગયો કે હજારોમાંથી તેને એ હાથ શોધવાનું કહેવામાં આવે તોપણ શોધી શકે. તે હાથમાંથી ભોજન પાત્ર લેતાં કાષ્ઠ કાષ્ઠ વખત તેની આંગળીઓના સ્પર્શથી વસન્તને રસ-રોમાંચ થતો અને તે કહેતો કે જેની આ આંગળીઓ છે તે તરૂણી લજ્જામયી અને દયાવતી છે. વસન્ત વિચાર કરતો હતો કે આ હાથ જે શરીર રને અલંકૃત કરે છે અને આ દયાદ્ર કંઠસ્વર જે શરીરનો અંગાર છે તે શરીર કોણ જાણે કેટલું સુંદર-કેટલું દિવ્ય અને પ્રસન્નનીય હશે.

એક દિવસ વસન્તથી રહેવાયું નહિ. તેણે ભોજનપાત્ર મૂકતી વખતે તે સુંદરીના બન્ને હાથ પકડી કહ્યું “દેવી ! મહારા ઉપર આ ઉપકાર કોની તરફથી કરોછો ? આ ગરીબ કેદીને માઠા ખંધનોથી ખંધનાર કોણ છે ? શું હું આપનો દેવાદારજ રહીશ ? આ કેદખાનામાં તમારા ઉપકારનો બદલો વાળવાનો કાંઈ રસ્તો મને દેખાતો નથી.”

યુવતીએ સ્નેહપૂર્ણ સ્વરે કહ્યું “માણી, તમે શા માટે બહીઓ છો ? જે તમારા બારી ઉપકારથી દુઃખી રહી છે તે માત્ર તમારા ઉપકારનો બદલો વાળવાની ચેષ્ટા કરે છે.”

વસન્તે વિરમીત થઇ પૂછ્યું “ મેં ઉપકાર કર્યો છે ? કોની ઉપર ? તમે કોણ છો ? ”

તરણીએ કહ્યું “ મારું નામ સુભદ્રા છે. ”

વસન્ત નમ્ર સ્વરથી બોલ્યો “ ભદ્રે, તમે કોણ છો. તે ન જાણવા છતાં તમારી દયા જોઇ મને ફરીથી વિશ્વમાં-નરહોકમાં આવવાની ઇચ્છા થઇ છે. ”

તરણીએ કાતર સ્વરે કહ્યું “ હું કદાચ બહારો પ્રાણુ આપીને તમને છોડાવી શકતે તો તેમ કરવામાં પણ આનાકાની કરતે નહિ. ” તરણીનું આ વાક્ય આંસુઓથી ભીતું થયું હતું. વસન્તના હૃદયમાં કંપ થયો. તેણે મુગ્ધ થઇ પૂછ્યું “ રાજકુમારીઓ શું આ હત્ બાળ્યને એકવાર પણ યાદ કરતી નથી ? ” “ નહિ, વસન્ત તેમને એવી તુરંત વાતોના વિચાર કરવાનો અવકાશજ મળતો નથી. ઇંદીરા શુકલા અને આનંદિતા ત્રણે કર્ણાટક, કલિંગ અને ભદ્રદેશના સિંહાસનોને રાણી થઇ શોભાવવાની ચિન્તામાં વ્યગ્ર થઇ રહી છે. ”

“ અને રાજકુમારી યમુના ? ”

“ તે ખિચારી સાહસહીન, શક્તિહીન અને સૌન્દર્યહીન છે. તહેના બહારના રંગને વિધાતાએ ઢાંકી રાખ્યો છે. અન્તરંગને તેણે ચોને ઢાંકી રાખ્યો છે. પોતાની બહેનોના પાપનું પ્રાયશ્ચિત તે ભોગવી રહી છે. અન્તઃપુરમાં એક નિરપરાધી મનુષ્ય ક્ષણે ક્ષણે મૃત્યુના મુખમાં જઇ રહ્યો છે તેને છોડી તે કંઈ જઈ શકતી નથી. વસન્ત ! તે નીરંતર તમારું રમરણ અરે રમરણ તો શું તમારા નામની માળા જપે છે. ”

વસન્તે લગ્નજીત થઇ કહ્યું “મેં તો તેને કદી સંતુષ્ટ કરી નથી. સુગંધહીન પુષ્પોની બેડોળ માળા બનાવી અનાદર પૂર્વક આપતો હતો.”

સુભદ્રાએ વિનયપૂર્ણ કંઠે કહ્યું “તે તો આપના એ પ્રસાદને બહુ આદરપૂર્વક પોતાના મસ્તકે ચઢાવતી હતી. તેને તેના જીવનમાં એથી કીમતી બેટ કદી મળી નહોતી તેથી તમારા તરફની બેટ બહુ પ્રસન્નતાપૂર્વક ગ્રહણ કરતી હતી.”

“એમ હવે તો તેણે મ્હારું પ્રણયદાન કેમ ન સ્વીકાર્યું ?”

“એટલા માટે કે તે હતભાગિની છે. જે વખતે તે આપની પાસે આવી તે સમયે આપે કંઈ કહ્યું નહિ. માત્ર તમારી વ્યથાથી ત્હેને દુઃખી કરી વદાય કરી. બચારી બહુ લગ્નજીત અને સાદસ હીન છે તેથી તમારી સામે પોતાની ઇચ્છા પ્રકાશિત કરી શકતી નથી. ત્હેની ઇચ્છાથીજ હું આપની સેવા કરું છું.”

વસન્તે સુભદ્રાના હાથ દાખી કહ્યું “ભદ્રે, તમારી વાતો સાંભળી હવે મને જીવવાની ઇચ્છા થાય છે. કેમકે સંસારની બધી સીઓ ઇંદીરા, શુકલા અને આનંદીતા નથી તેમાં યમુના અને સુભદ્રા જેવી પશુ છે. ભદ્રે, મેં યમુનાને જોઇ હતી પણ તે આટલા ઉત્તમ સ્વભાવની હશે એવું જાણતો નહોતો. જેનું કુરૂપ જોઇ મેં જેનો અનાદર કર્યો હતો તેની આવી દયા જોઇ મને અસહ્ય લગ્ન લાગે છે. મ્હારી સૌહાર્દલોલુપતા માટે અને મ્હારા અવિનય માટે તેની પાસે તમે મ્હારા તરફથી ક્ષમાની પ્રાર્થના કરજો અને દેવી, જો તમે મને ગ્રહણ કરવાની કૃપા કરો તો હું જીવી શકીશ અને આ બંધનર કારાગૃહમાંથી સહજમાં બહાર આવી શકીશ.”

સુભદ્રા બોલી “ હું પણ યમુનાની માફકજ સૌંદર્યહિન છું. ધનહિન છું. ”

વસન્તે ઉત્તેજિત સ્વરે કહ્યું “ જો તમારું સ્વરૂપ સ્થાયી હશે તો ઐપીઓના કૃષ્ણની માફક તે મારા નયનનો આરામ થશે. જેના હાથ આવા દુઃખોને હરનારા, હૃદય સદૃશ છે અને વિનયનત્ર મધુર કંઠ છે તેના સૌંદર્ય સીમા નથી. તેની તુલના આખા જગતના સૌંદર્ય સાથે પણ થઈ શકે નહિ. એટલુંજ કહો કે તમે મને ચહાઓ છો ? કદી આ કેદખાનાની બહાર આવી શકું તો રાજકુમારીઓનો સંગ છોડી આ ગરીબ માળીની ઝુંપડીમાં રહી શકશો ? એક સાધારણ માળીનો હાથ પકડી શકશો ? ”

સુભદ્રા શરમાઈ ગઈ. તે પોતાના મોઢે ફેવી રીતે કહી શકે કે “ હું તમને મારા પ્રાણ કરતા પણ વધારે ચહાઉં છું. સર્વ છોડીને તમારી ઝુંપડીમાં રહી શકીશ. ”

જવાબ ન મળવાથી વસન્તે ફરી કહ્યું “ સુભદ્રા ! કહો, આ હવે ભાગ્યનું સુખદુઃખ-જીવન મરણ તમારા જવાબ ઉપર આધાર રાખે છે. શું તમે આ સામાન્ય માળીને ગ્રહણ કરી શકશો ? ” સુભદ્રાએ લજ્જાથી સંકોચાઈ કહ્યું “ વસન્ત ! જો તમે સામાન્ય માળી છો તો હું પણ સામાન્ય નથી. જો તમે મને સ્થાયી, કુરૂપ જણાવો છો તો ગ્રહણ કરો તો તમારી ઝુંપડી મારે માટે રાજ્યમહેલ કરતાં પણ કીમતી સમજાશે. ”

વસન્તે તેનો હાથ દબાવી કહ્યું. “ સુભદ્રા ! હું જીવીશ. તમારે માટેજ જીવીશ. હવે તમે મને કંઈ લખવાનો સામાન લાવી આપો જેથી હું મુક્ત થવાની તજવીજ કરી શકું. ”

“રાત્રે લાવી આપીશ.” એટલું કહી પોતાના પ્રેમીની મુઠ્ઠીને શીતળ કરી તેના હાથમાંથી હાથ છોડાવી સુબદ્રા ચાલી ગઈ.

કેદીની આનંદ રાગિણીથી આજે આખો મહેલ એકાએક ચાકતો થઈ ગયો. તે મોહિનીધ્વનીથી દરેક શ્રોતાના હૃદયમાં આનંદની લહેરો ઉમળ થવા લાગી; પરંતુ યમુના કોણ જાણે કેમ એકાંતમાં જઈ રહી ગઈ.

વસન્તનું હૃદય આજે પ્રેમપ્રતિદાનથી આનંદીત થઈ રહ્યું છે. સુબદ્રાના કોમળ કરસ્પંશથી તેનું આખું શરીર પુલકિત થઈ ગયું છે. તે રાત્રીની રાહ જોતો હતો. તેને લાગ્યું કે આજે આ અંધ કારાગૃહના લોખંડના પ્રચંડ દારો ખુલી ગયા છે અને તે ચંદ્રના શીતળ પ્રકાશમાં પુષ્પશૈથ્યા પર બેસી સુબદ્રાને પુષ્પોથી શણગારી રહ્યો છે. કારાગૃહના અંધકારને વધારે ઘેર બનાવતી રાત્રી આવી. બહારથી સુબદ્રાએ ધીરેથી કહ્યું “વસન્ત આ દ્યો.”

આનંદિત વસન્તે બહારથી આવતા માત્ર નામના પ્રકાશને આધારે આખો ફાડી ફાડીને એક પત્ર લખ્યો. અને કહ્યું “બહેન, પ્રતિજ્ઞા કરો કે આ પત્ર તમે અને યમુના કોઈ વાંચશે નહિ. જો દયા કરીને આ પત્ર અવનિતના રાજ્યમંત્રી પાસે મોકલી આપશો તો હું મુક્ત થઈશ. સુબદ્રાએ કહ્યું “હું પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે તમારી આજ્ઞા અક્ષરશઃ પાળીશ.”

તેજ રાત્રે એક દૂત તે પત્ર લઈ અવનિત તરફ ગયો.

(૬)

દૂતને અવન્તિ જમને આવતા કેટલા દિવસ લાગશે તેનું હવે વસન્ત અનુમાન કરવા લાગ્યો. તે સુભદ્રાને હંમેશા દૂતના સમાચાર પૂછતો. એક દિવસ સુભદ્રાએ આવી કહ્યું “વસન્ત, આજે અવન્તિના રાજ્યમંત્રી સેનાસહિત આવી પહોંચ્યા છે પણ તે તમને છોડાવવાનો જરાયે યત્ન કરતા નથી.”

વસન્તે હસીને પૂછ્યું “ત્યારે શા માટે આવ્યા છે?”

“તે તો વિવાહ સંબંધ કરવા આવ્યા છે”. “કેના?”

“રાજકુમારી યમુના સાથે અવન્તિના મહારાજાના બાધના અને મહારાજાની સાથે...”

સુભદ્રાને અટકેલી જોઇ વસન્તે હસીને પૂછ્યું “અને મહારાજા સાથે કેના?”

સુભદ્રાએ લજ્જાથી નીચું મુખ કરી કહ્યું “આ અભાગિની સુભદ્રાના.”

વસન્તે હિસાહ ખતાવી કહ્યું “ત્યારે તો આનંદના સમાચાર છે.”

સુભદ્રા વસન્તના હિસાહ પ્રકાશથી ખીજ થઇ બોલી “વસન્ત એ આનંદની વાત નથી.”

વસન્તે વિસ્મિત થઇ પૂછ્યું. “કેમ? અવન્તિનરેશ તો સર્વભૈમ મહારાજા છે. શું સમ્રાટની પ્રાર્થના વ્યર્થ જશે?”

“નહિ. હું જમજ તો ખરી! પણ સમ્રાટના દરબારમાં નહિ. યમરાજના.”

વસન્તે કહ્યું “સુભદ્રા, હવે મારો છુટકો જલદી થશે. આ અધકારમાં છેલ્લો મેળાપ છે. કાલે હજારો સ્ત્રીઓમાંથી તમારા જે હાથને જોઈ હું તમને ઓળખી શકીશ તે હાથ પર સ્નેહનું એક મીઠું ચુંબન લેવા લો.”

સુભદ્રાએ પોતાના કંપીત હાથ ખારીમાંથી આગળ ધર્યા. વસન્તે તેના પર ચુંબન કર્યું.”

(૭)

બીજે દિવસે સવારમાં વસન્તની નિશ્ચીન નિદ્રામાં વિદેષ નાખતા કારાગૃહના ખારણા આર્તનાદ કરતા ખુલી ગયા. કાશીરાજે પોતે અવિન્તના મંત્રી સાથે ત્યાં પ્રવેશ કર્યો.

કાશીરાજે વસન્તના ચરણમાં પડી પ્રાર્થના કરી કે “મહારાજ મારા અપરાધો ક્ષમા કરજો.” મંત્રીએ કહ્યું “અવન્તિનરેશ ચક્રવર્તી મહારાજ વસન્તરાજની જય થાવ.”

વસન્તે કાશીરાજને અભયદાન આપ્યું અને કારાગૃહમાંથી બહાર નીકળ્યો. થોડાજ સમયમાં સ્નાનાદિ કરી વસ્ત્રાભુષણોથી સુસજ્જીત થઈ ગયો.

કાશીરાજે પોતાની બચબીત અને લજ્જાત કન્યાઓને વસન્ત સન્મુખ બોલાવી. દરેક આવી નીચા મસ્તકે પ્રણામ કરી દુર ઉભી રહી. સવની પછી યમુના આવી. તેણે લજ્જાથી સંકેતિત પ્રણામ કર્યા.

કાશીરાજે કહ્યું “ મહારાજ આ સર્વ અજ્ઞાન બાલીકાઓનો અપરાધ માફ કરવો પડશે. ”

વસન્તે કહ્યું “આપની આ તિરસ્કૃતા કન્યા યમુનાનાં શુભોદયી પ્રસન્ન થઈ સર્વનો અપરાધ માફ કર્યોજ છે અને યમુના ! મારા અપરાધને તમે માફ કરો.” યમુનાએ શરમથી મસ્તક નમાવ્યું. વસન્ત સર્વ સાથે વાત કરતો હતો પણ તેના વ્યાકુળ નેત્રો સુખદ્રાને શોધી રહ્યા હતા. તેણે તેનું મુખદર્શન કર્યું નહોતું માત્ર કંઈસ્વર અને હાથથી ઓળખી શકતો હતો. પોતાની યાચનાનો જવાબ ન મળવાથી વસન્તે યમુના તરફ જોયું. તેના હાથ જેતાજ તેના આશ્ચર્યની સીમા રહી નહિ. એ તેજ હાથ હતા કે જે કારાગૃહના અધિકારમાં પ્રકાશ કરતા હતા, તેજ આગળીઓ-તેજ હાથેલીની દેખાઓ અને ડાબાહાથપર કાળો તલ પણ તેજ હતો.

વસન્તનું મુખ આનંદથી ચમકી ઉઠ્યું. પ્રણય કૃત્યગતાનાં મોહક સ્પર્શથી યમુનાની મૂર્તિ વસન્તની દ્રષ્ટીમાં અતુલનીય રૂપવતી દેખાઈ. વસન્તને લાગ્યું કે યમુના યૌવનથી, આનંદથી, માધુર્યથી, સૌંદર્યથી કલ્યાણમયી દેવી બની મઠી છે. તેણે કાશીરાજને કહ્યું “આપની પાસે એક બીક્ષા ઇચ્છુ છું”

“બીક્ષા ? મહારાજ શું કહો છો ? અપરાધીના અપરાધને વધારો નહિ. આગ્રા કરો.”

“હીક આપે જે અપરાધ કર્યો છે તેના દંડમાં આપના અંડારમાંથી એક અમૂલ્ય રત્ન લઇશ.”

“એ તો આપની કૃપા છે અને મારું સૌભાગ્ય છે. બોલો ખજાનચી રાહ જુઓ છે.”

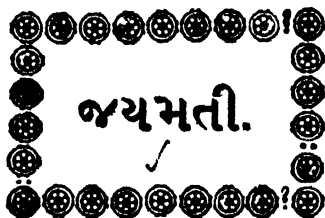
વસન્તે હસીને કહ્યું “તે ખજાનચી પાસે નથી. જુઓ આ રહ્યું” એમ કહી લોકોના વિસ્મયની પરવા ન કરતા યમુનાના બન્ને

હાથ પકડી ઉભી કરી. પછી હસીને કહ્યું “કેમ સુલદ્રા અથવા દેવી યમુના એક ચક્રવર્તી નરેશ સાથે આવી ઠગાઇ? ઉભા રહો તમને એનો બદલો. હ મણાજ આપુ છું. કાશીના રાજમહેલમાંથી અવન્તિના રાજમહેલમાં તમને દેશનીકાલ કરવામાં આવે છે. કેમ કળુલ છે? ખાત્રી છે કે આજ તો અવન્તિનરેશની પ્રાર્થના વ્યર્થ નહિ જાય. રાજમહેલમાં નહિ મમે તો પુણ્ય વનની પણ ખોટ નથી અને ત્યાં પણ આ વસન્ત માળીજ તમારી સેવામાં હાજર રહેશે. મળામાં પુલોની માળા પહેરાવશે અને વીણામાં તમારાજ મુલ્ય ગાશે.”

કાશીરાજે આ વિશ્વાસને અયોગ્ય ઘટનાથી વિરિમત થઇ કહ્યું “મહારાજ મારી બધી કન્યાઓ અવિવાહીત છે.”

વસન્તે કહ્યું “કાશીરાજ, મારો સૌંદર્યનો નિશા હવે ઉતરી ગયો, દીનવેષમાં હું હૃદય ખરીદવા નીકળ્યો હતો. યમુના શિવાય તમારી કોઇ કન્યા મારે લાયક નથી. અહીં મને એ હૃદય મળ્યું છે કે જે હૃદય મામે છે-રાજ્ય નહિ. એમાં એની જીત થઈ છે અને હું આનંદપૂર્વક હાર્યો છું. આ સ્યામસ્વરૂપા મારા રાજ્યને ઉજ્જવળ કરશે. રાત્રી કાળી છે તોપણ તેના શસીરમાં અગણીત તારા ગણની માળાઓ ચમકે છે. કાયલાઓની અંદરજ પ્રકાશમાન હીરા છુપાયલા હોય છે. યમુના તેજ મુજબ અનેક સફુલ્લોનો બંડાર છે. તમારી બીજી કન્યાઓને કચ્છાટક, કલિંગ અને બદ્રદેશના સિંહાસનો દીપાવવા ઘો. મને ફક્ત યમુનાજ આપો.”

તેજ દિવસે યમુનાના વસન્ત સાથે લગ્ન થયા.

(લેખક:-જગનલાલ મેતાપસાઈ ખંભાતી-સુરત.)

આસામના ઇતિહાસનું અધ્યયન કરવાથી સ્ત્રી ચારિત્રનો એક ઉચ્ચ આદર્શ પ્રાપ્ત થાય છે. શિવસાગર જીલ્લાની પ્રાતઃસ્મરણીય રાણી જયમતી સત્તરમી સતાબ્દીમાં સહનશીલતા તથા પ્રતિષ્ઠિત ધર્મનું જે ઉજ્જવળ દ્રષ્ટાંત મુકી ગયા છે તે જગતના ઇતિહાસમાં અતુલનિય છે. જયમતી રાણીની અપૂર્વ કથા ભૂતકાળની સીતા દમયન્તી, તારામતી આદિ સતી સ્ત્રીઓના પતિપ્રેમની કથાઓને સ્મૃતિ પટપર જગૃતિ ઉપજાવે એવી છે. જગતના માનવ જીવનનાં ઉચ્ચ આદર્શોનું સંશોધન કરી તેને વાંચક વગ સમક્ષ મુકવા એ અતિ આવશ્યક હોવાથી અત્રે તેવી એક વાર્તાનો ઉદ્દેશ કરવો આવશ્યક ધાર્યો છે.

ઈ. સ. ૧૬૭૯માં “આમગુરીયા” રાજવંશના “ચુલીકફા” નામક રાજા આસામના રાજસિંહાસનનો અધિકારી થયો. આ

“ચુલચુલ” માસિકનો પ્રથમ અંક વાર્તાઓ, કાવ્યો અને વિવિધ વિષયોથી ભરપૂર છે. માત્ર દોઢ આનાની દીકીટ ખીડી મંગાવી દો. થોડીજ કાપી શીલકમાં છે.

મેનેજર-પુષ્પહાર—સુરત.

રાજાનું વય નાનું અને શરીર ક્ષીણ હોવાથી તેને “લરા” રાજા કહેતા હતા (લરા શબ્દનો અર્થ આસામી ભાષામાં બાળક યાને શીશુ થાય છે)

વય નાનું હોવા છતાં પણ લરારાજા બુદ્ધિમાન હતો. તેથી તેણે આ સમયે રાજ્યની હાલત તથા મંત્રીઓની શક્તિ વિષે વિચાર કરી રાજા થવા લાયક જે રાજકુમારો હતા તેમને ગુપ્ત ધાતકો દ્વારા અંગહિન યા પ્રાણહીન કરી નાંખાવવાનો નિશ્ચય કર્યો. કારણ કે એને એવો ભય હતો કે કદાચ મંત્રીઓ સાથે અણબનાવ થશે તો તેઓ મને પદભ્રષ્ટ કરી બીજા કોઈ રાજકુમારને રાજા બનાવશે.

લરારાજાનું નૃશંશ કાર્ય ચાલવા લાગ્યું. અનેક વંશના અનેક રાજકુમારોને તેણે વિકલાંગ યા વિકલપ્રાણ કરી નાખ્યા. દુર્જન

અમેરિકન ઉર્વશી યાને કામિની કે કાલસર્પિણી ?

(અદ્ભુત ડિટેકટીવ નવલકથા)

રશિયન રૂપસુંદરીનું સાહસ, નામદાર ઝારનું મુન કરવાનો યત્ન, બનાવટી પત્નિ, વગેરે બનાવો બહુજ આકર્ષક ભાષામાં લખાયા છે. થોડીજ કોપી છે. પૃષ્ઠ ૧૬૩ ઉંચા ગ્લેઝ કાગળ મુંદર બાઇન્ડીંગ છતાં મૂલ્ય ૦-૧૨-૦ પોસ્ટેજ વી. પી. બુક્સ પણ પુષ્પ-હારના ગ્રાહકોને ચાલુ માસ સુધી અર્ધા કીમતે મળશે.

લખો:-મેનેજર “પુષ્પહાર”-સુરત.

રાજા સ્વભાવે બીર કાપુરુષ અને અત્યાચારી હોય છે. લરા રાજા સ્વયં દુર્બળ હતો તેથી આવા પ્રકારથી કાપુરુષતાનો આશ્રય લઈ પોતાની રાજ્ય ભોગની તૃષ્ણાને, નીચ અને અધમ રીતે પૂર્ણ કરવા ભાગ્યો,

તુંગ ખુંગીય વંશના ગોવર નામક રાજાનો “ગદાપાણી” નામક પુત્ર (કે જે દેવ સામાન તેજસ્વી, અસાધારણ બળશાલી અને અસીમ સાહસી હતો તેણે લરા રાજાના હૃદયમાં ભય ઉત્પન્ન કર્યો. ગદાપાણી એવો બળવાન હતો કે તેણે એક દિવસે રૂઢપુષ્ટ હાથીના દાંત પકડી તેને હાલવા ચાલવા દીધો ન હતો. ખેચાર ગુમ ધાતકો દ્વારા આવા સિંહ પુરુષને અંગદિન કરવો એ અસંભવિત હોવાથી લરા રાજાએ એનો કવી રીતે વધ કરવો તે બાબત ચર્ચા કરવા સભાઓ મેળવી. આ વાત ગદાપાણીને કાને આવતાં તેનું સાહસી હૃદય જરાપણ વિચલિત થયું નહિ. ગદાપાણીની સ્ત્રી રાણી જ્યમતી પણીજ સત્યારિત્રવાળી તેમજ પતિવ્રતા હતી. તેણે પોતાના સ્ત્રી સુલભ સ્વભાવે કરી સ્વામીની રક્ષાએ વ્યાકુળ થઈ તેમને કામચાણ નિર્ભય

શશિબાળા યાને ભયંકર મઠ !

વીરનું અપૂર્વ વીરત્વ, સતીનું શીયળ રક્ષણ સાધુનો પરોપકાર નીચના કાવત્રા, ચિત્તાકર્ષક ભાષામાં લખાયા છે. પૃષ્ઠ ૧૧૨, સુંદર બાઇન્ડીંગ, ઉંચા કાગળ છતાં મૂલ્ય-પુષ્પહારના આદકોને માત્ર આઠઆના. પોષ્ટેજ વી. પી. જુદું.

લખો:-મેનેજર “પુષ્પહાર”-સુરત.

ઠેકાણે સંતાપ જવાની વિનંતી કરી. મદાપાણીએ પતિના વિચારને અનુમોદન ન આપતાં કહ્યું. “આ ક્ષણભંગુર સરીરથી હરી તમને તથા આ નાનાં બાળકોને છોડી હું કાષ્ઠપણુ ઠેકાણે જવાનો નથી.” જયમતી ગળગળાત રુદ્ધ બોલી “નાથ! આપનું વીર હૃદય મૃત્યુના બચથી કંપિત થઇ શકતું નહિ હોય, આપ મૃત્યુના બચને તુચ્છ સમજતતા હશે. એ હું સારી રીતે જાણું છું. કિંતુ વિચાર કરો કે રાજસેવકો આપને પકડી જઇ મારી નાખશે તો મારી અને બાળકોની શું દશા થશે? આપના સ્વર્ગવાસથી આ દાસી આપની પાછળ સેવાયે આવશે, તો આ નાની વયનાં બાળકોની શું માદી દશા થશે! અરેરે! તેઓ ક્રમેતે મરશે. નાથ! આ કિંકરી વધુ કહી આપને ઉદાસી કરવા માગતી નથી. પરંતુ વિચાર કરી અદ્ય સમય માટે આ પાપ રાજ્યને છોડી કાષ્ઠપણુ નિર્ભય રથે વાસ કરો. કદાચ જગદીશ્વરની કૃપાથી શુભદીન આવશે અને જાગ્ય ચક્રનું પરવર્તન થઇ આ નાનાં બાળકોને મળશે. આપનું જીવન અમૃદ્ય હોઇ તેની રક્ષાને લીધે અવશ્ય કાષ્ઠપણુ રરનો દેવો જોઇએ.” પતિનાં આવાં સત્રેમ વચ્ચનો સાંભળી મદાપાણી થોડો વખત વિચાર સાગરમાં ડૂબ્યો. અંતે શુભ વેશ ધારણ કરી નાગાપર્વતમાં છુપાઇ ગયો.

આ તરફ મદાપાણીને પકડવા માટે સ્વરાજ્યએ ગણી મોટી સેના મોકલી. પરંતુ સેના પાછી ફરી રાજ્યને નાસીજવાના સમા-

પુષ્પહાર-ગયા વર્ષેના એકથી બાર અંકનો સટ બહુજ થોડા કાપી સીલકમાં છે. માત્ર તેર આનાની ટીકીટ બીડી મંગાવી દો. એનેજર પુષ્પહાર-સુરત.

આર આપ્યા. દુઃખી તેમજ કાપરૂપ રાજા તેના નાસિ જવાના સમાચાર સાંભળી કંઈક સંકિત થઈ તેનો પત્નો મેળવવા માટે ઘણાજ અધિરો બન્યો. તેની પત્નિ જ્યમતિ પાસે દૂત મોકલી ગદાપાણીનો પત્નો મેળવવા ફાફાં માર્યાં પણ જ્યમતિએ પત્નો ન આપતાં કહેવરાવ્યું કે સ્વામીનો પત્નો એની બી દ્વારા કદાપી મળી શકશે નહિ. દૂતના મોઢાથી આ વાત સાંભળી તેને અતિશય ક્રોધ ચઢ્યો, અને તરતજ હુકમ કર્યો. કે હાલને હાલ જઈ જ્યમતિને કેદ કરી મારી પાસે લાવો. આજ્ઞા થતાજ રાજસેવકોએ તરતજ ઘોડા ઠેકાવી જ્યમતિને કેદ કરી રાજા સમક્ષ હાજર કરી. જ્યમતિ આવતાજ રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો કે ગદાપાણી ક્યાં છે ? જો તેની કંઈ પણ ખાતમી નહિ આપીશ તો કોરડાના મારથી તું યમલોકના રસ્તે સીધાવીશ” જ્યમતિએ દ્રઢતાથી ઉત્તર આપ્યો કે; “મેં પહેલાંથીજ દૂતદ્વારા કહેવડાવ્યું હતું કે સ્વામીનો પત્નો હું કદી પણ ખતાવીશ નહિ. તો મને વારેવારે શું કરવા પૂછો છો ? મારી આ પ્રતિજ્ઞા અચળ છે. આપ મારા શરીરને યથેચ્છ અત્યાચાર કરી શકો તેમ છો. મારા મન ઉપરતો મારો પોતાનોજ અધિકાર છે. અન્યનો નથી. આ નશ્વર શરીર ચિરસ્થાયી નથી, એ હું સારી પેઠે સમજી છું તેથી આપ મારા સ્વામીનો પત્નો મારા મેથી સાંભળી શકશે નહિ. ” હવે રાજાએ ક્રોધથી હિતાહિત વિવેકશૂન્ય થઈ તરતજ આજ્ઞા કરી કે જ્યમતિને રાજમહેલ સામે બાંધીને કોરડાથી રહેજ પણ અટક્યા સિવાય માર ચાલુ રાખો. મારથી તે મરે ન જાય ફક્ત તેના શરીરનેજ ઇન્ન થાય. જેમ અને તેમ તેના મેથી ગદાપાણીનો પત્નો મેળવાય તેમ કરજો.

સામાજિક, વ્યાવહારિક, ઔદ્યોગિક, ઐતિહાસિક અને નૈતિક
વિષયોને ચર્ચવા, લોકમત ફેળવવા, સાંસારિક સ્થિતિ સુધારવા
દર અંગ્રેજી માસની શરૂઆતમાં બહાર પડતું—માનીતું સચિત્ર માસિક

“કચ્છી જૈન મિત્ર”

માસિકમાં સદ્વિચારોનો વધુ ફેલાવો થાય, જનસમુદ્ધ-શારીરિક, માન-
સિક, આધ્યાત્મિક અને આર્થિક ઉન્નતિ કરી શકે, સ્ત્રીઓ, બાળકો અને
વિદ્યાર્થીઓ સદ્વિચારવાળાં થાય, દરેક ગૃહમાં સુખ અને આનંદનો વધારો
થાય, વૈદિકના ધર્મનું ઉપાયોનો, હુન્નરઉદ્યોગની શોધો, અને ખેતીવાડીના
જ્ઞાનનો વધુ ફેલાવો થાય તેવા વિષયો, મહાન પુરૂષોનાં છવન ચરિત્રો,
બોધક વાતોઓ; દિલ રંજન કાવ્યો તથા તત્ત્વજ્ઞાનના વિષયો વિદ્વાન અનુ-
ભવીઓના હાથે ચર્ચાય છે. દરેક વિષયને સચિત્ર બનાવવા ઉપરાંત મહા
પુરૂષોની છબીઓ અને વિચારવા તથા જોવા લાયક સ્થળોના દેખાવો પણ
અગત થાય છે. આ માસિક માટે જાણીતા વર્તમાનપત્રો અને માસિકો
(ગુજરાતી, મુંબઈ સમાચાર, સાંજ વર્તમાન, હિંદુસ્તાન, અખબારે ઇસ્-
લામ, જામિનમશેદ, જૈન, જૈનસાક્ષન, હુદાબ્દા હિતેચ્છ, દિગ્ગંધર જૈન,
કપોળ મિત્ર, દક્ષા સોરઠીઆ માસિક વગેરે વિગેરે)ના વિદ્વાન અધિપતિઓએ,
જાણીતા અનેક સાક્ષરોએ પૂજ્ય મુનિમહારાજોએ અનેક શ્રીમંત આગેવાન
કાર્યદક્ષ પુરૂષોએ એકી અવાજે પ્રશંસા કરી ઉત્તમ અભિપ્રાયો જાહેર કરેલ
છે, સાહિત્ય, દેશ અને સમાજની સેવા બજાવવા ઇચ્છનારાઓએ આ માસિક-
ના આહુક થઈ, પોતાના મિત્રોને આહુક બનાવી માસિકના કાર્યને અત્યુત્તમ
બનાવવા પોતાથી બનતો ફાળો આપી પેતાની ફરજ બજાવવા ચુકશે નહીં
વાર્ષિક જવાબદારી પોસ્ટેજ અને બેટના ઉત્તમ પુસ્તક સાથે માત્ર
રૂ. ત્રણ છે. આ માસિક દરેકે દરેક મનુષ્ય માટે ઉપયોગી છે. તુરત
આહુક થઈ નીચેના ઠેકાણે નામ નોંધાવો—

ઓ. વ્યવસ્થાપક,

“કચ્છી જૈન મિત્ર” માસિક. માડવી-મુંબઈ.

મૂઢરાજએ પોતાના ક્ષુદ્ર, પશુહૃદયને આદર્શ માની સંસારના સમસ્ત માનવ હૃદયોના અનુમાનથી વિચાર્યું કે જયમતિ કષ્ટથી પોતાના સ્વામીનો પતો બતાવી દેશે પરંતુ દિવસ પર દિવસ જવા લાગ્યા પણ પતિવૃતા એ અસંખ્ય પૈશાચિક અત્યાચારને સહન કરી પોતાના સ્વામીનો પતો ન બતાવ્યો તે નજ બતાવ્યો. દેશની સઘળી પ્રજા રાજાના આવાં ધણાં બચાનક કુકર્મેને યાદ કરી જયમતી માટે આંસુ પાડવા લાગી. આ સમયે દેશમાં શક્તિશાળી પુરૂષોનો અભાવ હતો. મંત્રીઓ પણ સ્વાર્ધ ખાતર કંઈ પણ કરી શકતા નહતા. તેથી રાજાનો આ અત્યાચાર ચાલુજ રહ્યો.

જયમતી પર જે અત્યાચાર થતો હતો; તેની ખબર નાગ પર્વતમાં ગદાપાણીને મળી તે સાંભળતાંજ તે તરત જરા રાજાની પાપપુરીમાં જવા નીકળ્યો અને છૂપા વેશે જયમતીને માર પડતો હતો ત્યાં આગળ આવીને બોલ્યો કે “રાજકુમારી, તું વ્યર્થ આટલું કષ્ટ શા સાર સહન કરી રહી છે? સ્વામીનો પતો બતાવી આ કષ્ટનો અંત શા માટે નથી લાવતી!” જયમતીનાં નેત્રો આ વખતે બંધ હોઈ તે અંતર્યામી પરમેશ્વર તથા સ્વામીના ચરણોનું ધ્યાન ધરતી ચૂપચાપ કારડાનો માર ખાઈ રહી હતી, આથી ગદા પાણીની વાણી તેને કર્ણગોચર ન થઈ. ગદાપાણી થોડા વખત ઉભો રહી ફરીથી જયમતીને બોલ્યો તેજ પ્રશ્ન કર્યો કે “હે દેવી, સ્વામીનો પતો બતાવી તું શા માટે છુટી થતી નથી? વ્યર્થ કષ્ટ સહન કરવાથી શું લાભ છે? આ વખતે જયમતિએ નેત્રો ઉઘાડ્યાં અને ગદાપાણીને ઓળખ્યો. તે શંકિત ચિત્તથી દીવગીર થવા લાગી કે જેને માટે આટલું કષ્ટ અને અપમાન સહન કરી રહી

છું અને જેની રક્ષાને માટે મેં મારું જીવન ઉત્સર્ગ કરી દીધું છે તે આજે આ ઠેકાણે પકડાઇ જશે તો સર્વ વ્યર્થ સમજવું જયમતીની આંખમાં પાણી આવી ગયું. અસહનિય અત્યાચાર અને પીડાથી જેની શાન્તિ નષ્ટ થઇ હતી તે આ વખતે ધૈર્યવ્યુત થઇ ગઇ અને બોલી "હું ધણી વખત કહી ચુકી છું કે મારા સ્વામીનો પત્નો હું કદી પણ બતાવીશ નહિ તો હે પુરુષ ! તું મને વારે વારે પૂછી શા માટે ગુસ્સે કરે છે ? તું અહીંથી શા માટે જતો નથી. સ્ત્રી પોતાના સ્વામીને લીધે સર્વ દુઃખ સહન કરી શકે છે. સ્વામીના કલ્યાણાર્થે પોતાનો પ્રાણ દાનની અંદર આવવો પડે તો પણ તે પાછી પડતી નથી" આ વાક્યો બોલતી વખતે તે ગદાપાણી સામી નજર રાખી આંખોના ધસારાથી તેને અહીંથી જલદી ચાલ્યા જવા વિનંતી કરતી હતી ગદાપાણી કંઇક વિચાર કરી જયમતીના ધસારાને માન આપી ત્યાંથી ચલ્યો ગયો. જયમતીપર ધારકાને માર ચાલુજ હતો.

ગદાપાણીના ચાલ્યા મયા પછી સરા રાખના અનુચરે બીજા ૧૪-૧૫ દિવસ જયમતીપર અત્યાચાર કર્યો, આવી રીતે એક દરે ૨૧-૨૨ દિવસ દુઃસહ દુઃખ સહન કરી અને આ યંત્રણાપર ભૂક્ષેપ માત્ર પણ ન કરતાં આખી સ્ત્રીનો પ્રાણપ્રાપ્ત પોતાના લોહીલોહાણુ શરીરને તજી ઉડી ગયો. અને સંસારના ઇતિહાસમાં અતુલનિય સહન-શીલતા અને પાતિવ્રત્યનું એક જાજવલ્યમાન ઉદાહરણ અંકિત કરી ગયો.

પ્રભાવતી અથવા સ્વદેશ ભક્તબાળા.

(લેખક—એસ. ડી. પંડિત.)

૧.

“નહીં, નહીં, ગમે તેમ કરશે તોપણ હું આ સાડી તો લઇશ નહીં. મને તે જોઇતી નથી.” પંદર વરસની પ્રભાવતીએ સાડીને જમીનપર ફેંકતાં ફેંકતાં પોતાના પતિ જગનલાલને કહ્યું. આ વાતથી આશ્ચર્ય પામીને જગનલાલ કહેવા લાગ્યો,—“કેમ! કેમ! એમાં શું દોષ છે? જેવી તરેહની સાડી લઇ આવવાને તે કહ્યું હતું તેવીજ આ સાડી છે; તેમાં જરાપણ ફેરફાર નથી, તો પછી તે લેવામાં અડચણ શું છે?”

“અડચણ માત્ર એટલીજ છે કે જેવી મેં મંગાવી હતી તેવી આ સાડી નથી.”

“હું તો સમજું છું કે જરાબર તેવીજ છે. તું ફાકટના બહાના કાઢે છે. બલા કહેતો ખરી એમાં શું દોષ છે?”

“મેં તમને ચોખેચોખું કહ્યું હતું કે, જે સાડી સ્વદેશી નહિ હશે. તો હું લઇશ નહિ. આ સાડી પરદેશમાં બનેલી છે, આપણા દેશમાં બનેલી નથી. તે કારણથી હું તેને લઇ શકતી નથી. મને તે નથી જોઇતી, પછી શું?”

“આ સાડી જાપાનમાં બનેલી છે. જરા આખ ઉઘાડીને જરાબર તપાસી જુઓ.”

“શું! જાપાન આપણા દેશમાં છે? શું તમે જાપાનમાં બનેલી વસ્તુઓને સ્વદેશી સમજો છો?”

“એશક જપાન આપણા દેશમાં નથી, તોપણ આજકાલ સ્વદેશી વસ્તુઓમાં જપાની ચીજો પણ મળવામાં આવે છે. અને સ્વદેશી ચીજો વેચનારની દુકાનોપર જપાનીસ માલ પણ ખુબ વેચાય છે.

“ શું તેથી જપાની ચીજોને લેવી જોઈએ ? ”

“ તો એમાં નુકશાન પણ શું છે ? જ્યારે સઘળા માણસો તે ચીજો લેજ છે, તો પછી આપણે પણ લઈએ; તેમાં તને શું હરકત છે ? ”

“ તમારા કહેવાનો તો એમ અર્થ થાય છે કે જ્યારે બીજા સઘળા માણસો કુવામાં પડે તો પછી આપણે પણ કુવામાં પડવાથી શા માટે બચીએ કેમ ? ”

“ તારી વાતોનો અર્થ તો તુંજ સમજ ! હું એટલો મોટો પંડિત નથી કે જપાની વસ્તુઓ લેવાનું અને કુવામાં પડવાનું બરાબર સમજું. ”

“ બહુ સારું ! હું એમ પુછું છું કે જપાનીઓના જન્મ-વાથી શું આપણું પેટ ભરાઈ જશે ? જ્યારે આ દેશમાં પ્લેગનું જોર વધશે ત્યારે આપણા દેશના માણસોને બદલે શું જપાનીઓ અત્રે મરવાને આવશે ? અથવાતો અહીંઆ દુકાણ પડશે ત્યારે જપાનથી એકાદ વહાણમાં અન્ન વસ્ત્ર ભરીને અત્રેના ગરીબ લોકોને ધર્માંદા આપવાને માટે મોકલાવવામાં આવશે ? ”

“ નહીં એમથી એક પણ વાત બનવાની નથી. ”

“ ત્યારે પછી જપાનમાં બનેલી વસ્તુઓને સ્વદેશી સમજવી કે પરદેશી ? ”

“ એમ હું ક્યાં કહું છું. કે જપાની ચીજોને સ્વદેશી સમજવી જોઈએ ? ”

“ ત્યારે પછી આ સાડીને હું કેવી રીતે લઈ શકું ? કારણકે મેં તો સ્વદેશી સાડી લઈ આવવાનું કહ્યું હતું. ”

“મારા કહેવાનો ભાવાર્થ તું બરાબર સમજતી નથી. મારા કહેવાની મતલબ એમ છે કે જાપાની વસ્તુઓને સ્વદેશી ચીજોમાં રિયાન દેવું જ જોઈએ.”

“કેમ! શા માટે?”

“એટલા માટે કે જો જાપાનની વસ્તુઓને આપણે સ્વદેશી સમજીશું તો જાપાનીઓ પણ આશા છે કે આપણને ધણી મદદ આપશે.”

“અરેરે! આશા! તારું સલાનાશ જાય! હજી તું ભરતખંડના લોકોનો પીછો ક્યારે મુકીશ. તે સમજતું નથી.”

“કેમ! જાપાન પાસેથી સ્વદેશ હિતની આશા શું ન કરવી જોઈએ?”

“(હસ્તા હસ્તા) જે જાપાને પોતાનો જ ધર્મ પાળનારા પાડોશો અને આક્રમક સપડાયલા ચીન અને કોરીઆ ઉપર દયા કરી નહિ; તે જાપાન પાસેથી આપના જેવાજ આશામાં લુબ્ધ થએલાઓ વિશ્વાસ રાખી શકે છે.”

“(વિચારમાં પડી જઈને) તારી વાત બરાબર જણાય છે. જાપાન આપણુ દેશનું કંઈ બહુ કરે, એવાત સંભવીત લાગતી નથી; પરંતુ હમણાં થોડા દિવસ જો જાપાની ચીજો લઈએ તો હરકત જેવું કંઈ પણ નથી. કારણ કે જ્યારે ચાહીશું ત્યારે તેને તજી દઈશું.”

“જ્યારે ચાહશો ત્યારે પછી તજી શકશો નહીં; કારણ કે હમણાં તો સ્વદેશી ચીજોની બજાર આપણા હાથમાં છે, પરંતુ તરતજ તે જાપાનીઓના હાથમાં જવાને ચાહે છે. માટે હમણાંથીજ સાવચેત રહેવું જોઈએ અને ભારતવર્ષે બ્રહ્મદેશ તથા લંકામાં બનેલી ચીજો તેજ સ્વદેશી સમજવી જોઈએ અને ઢેવી પણ તેજ જોઈએ.”

“પરંતુ જે વસ્તુ ન મળે તેને માટે શું કરવું?”

“આ વખતે એવી કાંઈ આવશ્યક વસ્તુ નથી જે સ્વદેશી ન મળતી હોય. કદાપી એમ હશે કે તે દેખાવમાં ઘણી સુંદર ન હશે. પરંતુ કાંઈ એક ચીજ જે સ્વદેશી નજ મળી શકે તો પછી તેવી અવસ્થામાં આપણા મહારાજ પંચમ જ્યોર્જના મંગલાડ નામના દેશનીજ ચીજો લેવી જોઈએ. બીજા કાંઈ દેશની નહિ.”

“ (હસતાં હસતાં) બહુ સારું ! હું મારી દાર કપુલ કરું છું. પરંતુ એ તો કહે કે આ વાતો તે કાના પાસેથી સાંભળી?”

“ મારા બાપાએ ગદ કાલે મોહનલાલને સ્વદેશી સાડીઓ લઈ આવવાનું કહ્યું. હવે તેઓ પણ તમારી પેઠે જાપાની સાડી-ઓજ લઈ આવ્યા આથી બાપા તેમનાપર બહુ નારાજ થયા અને તેમણે સમજાવી સાડીઓ પાછી મોકલાવી આપીને જે કલાક સુધી મોહનલાલને સમજાવ્યો. છેવટે મોહનલાલને તેમની વાત કપુલ કરવી પડી. ”

“ અને આજે મને પણ રાણી સાહેબની વાત કપુલ કરવાની ફરજ પડી છે. ”

આટલું કહીને હસ્તો હસ્તો જગનલાલ સાડી બદલાવવાને માટે બજારમાં ચાલ્યો ગયો.

(૨)

“ હ્યો, સરકાર ! આ વખતે આપની આજ્ઞાનુસાર ખાસ સ્વદેશી સાડીજ લાવ્યો છું. ” દિવાનખાનામાં પગ મુકતાં જગનલાલે પોતાની પતિને કહ્યું.

પ્રભાવતી જગનલાલના હાથમાંથી તે સાડી લઈ લીધી અને તેને બરાબર રીતે તપાસ્યા પછી પોતાના માથા ઉપર મુકતાં મુકત કહેવા લાગી—“ આવોજ સ્વદેશી સાડીનાઈ ! આજતો થોડો વખત તમને મારા માથાપર રાખી લઉં; પછી કાલે તો અક્ષય તૃતીયા છે, તેથી કાલે તો તમને પહેરીશજ ! ”

“ વાહ ! વાહ ! યોગી મહારાજ ! ચેલોતો તમોએ સરસ એળવ્યો છે ! તમારા ચેલા પાસેથી મારા વારતે પણ એવીજ એક

મગાવી આપશે ને ? ”

કંઈપણ અવાજ ક્યાં વગર ધીમેથી દિવાનખાનામાં દાખલ થઈને પ્રભાવતીની બાબી વિદ્યાગૌરીએ કહ્યું.

એકાએક પોતાની બાબીને આવેલી જોઈને શરમથી પ્રભાવતી તો તેની તરફ પીઠ ફેરવીને બેસી મઠ, પરંતુ હમનલાલથી સુષ ન રહી શકાયથી તેણે કહ્યું—“તમે વઢીલ સાહેબના પત્નિ છો ને? તમોએ તમારું પોતાનું મગજતો તદન મગજપ્રીથીજ ભરી મુક્યું છે અને વધારામાં રહી સહી આ એક નથુંદ છે, તેને પણ તમોએ બકબક કરનારી બનાવી દીધી છે.”

“હવે જ્યારે પાછા તમે બી. એ. ની પરીક્ષા આપીને આ તરફ આવો ત્યારે રસ્તામાં તમારા પુસ્તકોને ગંગા નદીમાં પધરાવતા આવજો; એટલે પછી હું પણ મારી નથુંદનો બકબક કરનારો સ્વભાવ મુકાવી દઈશ સમજ્યા ? ”

“(હસ્તાં હસ્તાં) તમે ગુસ્સે શું કરવાને થાઓ છો ? હું દરખાસ્ત મુકી દઈશ, કે આ વખતે ઉદ્યોગીક સભાના પ્રમુખના આસન ઉપર તમનેજ બેસાડવામાં આવે.” “જુઓ ! મારી સાથે આવી રીતે મશ્કરીનીજ વાતો કરશો, તો પછી હું તમારા પ્રિન્સિપાલની ઉપર એક ચીઠ્ઠી લખી નાખીશ.”

“તેથી મારું શું થશે ? ”

“તમને કોલેજમાંથી કાઢી મુકવામાં આવશે.”

“(હસ્તાં હસ્તાં) વાહ ! વાહ ! શું તમે અમારા પ્રિન્સિપાલની સાથે પણ એળખાણ પીછાન રાખો છો કે ? ”

“કેમ નહિ ! તેમને તો હું સારી રીતે એળખું છું; કારણકે તેઓ મારી નથુંદના સસરા થાય છે કે નહિ ? ”

આટલું સાંભળતાંજ હમનલાલ ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો; પરંતુ વિદ્યાગૌરી અને પ્રભાવતી ત્યાંજ બેઠી બેઠી હસવા લાગી.

સમાપ્ત.

અચ્ચપિત્ર.

“પુષ્પહાર”ના પ્રયોજક સાહેબ,

આપણા સુરત શહેરમાં ૧૯૧૪થી માસિકો અને પુસ્તકો પ્રગટ કરનારની સંખ્યા વધી છે. પ્રથમ નવેમ્બર ૧૯૧૪માં ‘બુલ-બુલ’ નામે માસિક જેઠાલાલ ત્રીભોવનદાસ આર્ટિસ્ટ નામના એક કાઠીયાવાડીએ કાઢ્યું હતું તેમણે પોતાની સાથેના ભાગીઆઓને પોતે મૂકાવી તથા અંક પ્રગટ કરી માસિક બંધ કર્યું. વસુલ કરેલા આહકોના નાણા પણ હજમ થઈ ગયા. ત્યારપછી પુષ્પમાળા, ચંદ્રહાર, મુકુલમાળા વગેરે પ્રગટ થઈ અદ્યપણવન ભોગરી પ્રભુશરણે પહોંચી ગયા. હાલમાં મારા જાણુવા મુજબ ફટલાક નવરાઓએ “સુમન ગુચ્છ” નામે વાર્તામાળા પ્રગટ કરવાના હેડિંગ્સીલો બહાર પાડ્યા છે. વિદ્યાર્થીજીવન ભોગવતા એ બીનઅનુભવી હાથોથી થનાર એ સાહસ આવી સખ્ત મોંઘવારીમાં ટકી શકશે કે ઉપલાઓની માફક પ્રભુશરણે પહોંચી જશે? જાહેરખબરથી લલચાઈ બહારગામના સાહિત્યપ્રેમી બંધુઓ આહક થાય. લવાજમ પહેલે અંક વસુલ કરી લે અને પછી અંકો મેળવવા આહકો બચારા બહેને કાગળો લખ્યા કરે! આવા ખોટા પ્રયત્નોથી ભવિષ્યમાં લાયક પ્રકાશકોને કેવી અગવડ પડશે? આવા નિર્માણ્ય યત્નોમાં લવાજમ ગુમાવી બેઠેલા આહકો ભવિષ્યમાં સમર્થ પ્રકાશકોનો પણ વિશ્વાસ કરતા અચકાશે. એ રીતે હાલ સમજમાં વાચનનો જે શોખ વધતો જાય છે અને પ્રજામાં ઉત્તમ જાવનાઓ વિકાસ પામે છે તેનો આવી વિધાતક શક્તિઓ અટકાવ કરશે. અને એથી ગુજર સાહિત્યની પ્રગતીમાં મોટું રિફ્ટ ઉત્પન્ન થશે તો એવા પ્રયત્નને પ્રથમથીજ દાખવા ગુજરાતના પત્રકારો પોતાના પત્રમાં પોતાના આહકોને એ બાબતની સુચના આપી એવાઓના ભોગ થતા નહિ અટકાવે!

લી. સેવક,

સાહિત્ય પ્રેમી.

સુતકાર. ૨

કચ્છી જૈન મિત્ર—આ સર્વાંગ સુંદર માસિકના ૧ થી ૪ અંકો અવલોકન માટે મળ્યા છે. દેખો તમામ જાણીતા લેખકોના છે અને ચિત્રો પણ સુંદર હોવાથી આ માસિક ગુજરાતમાં અગ્રગણ્ય થઈ પડશે. તેના વિદ્વાન તંત્રીશ્રી જ્ઞાતીદિતની ટુંકી દૃષ્ટી ન રાખતાં સમાજહિત અને દેશદિતની વિશાળ જાવનાઓ રાખશે. તે આ માસિક દરેક કામને એક સરખું ઉપયોગી થઈ પડશે. જવાબ મ ૩. ૩-૦-૦ છે તે આવા મોંઘવારીના વખતમાં વધુ નથી. વ્યવસ્થાપક. કચ્છી જૈન મિત્ર. માંડવી. મુંબઈથી પ્રાપ્ત.

દંપતી હિતેન્દ્રુ—અંક ૭ થી ૧૧

પવિત્ર પ્રભુ પ્રેમનો પ્રભાવ.

દંપતિ વાર્તાવિહાર—તેના પ્રકાશક બી. સી. ચૌધરી તરફથી મળ્યા છે તે માટે તેમનો આભાર માનીએ છીએ. પ્રયાસ ઉત્તમ છે.

હવા—આરોગ્યમાળા, મણુકો ૧ લો, પ્રકાશક, હરીલાલ મંગળદાશ મહેતા, સાણંદ મૂલ્ય એક આનો.

મુનિ-સંપાદક શ્યામલાલ ગુપ્ત—આ હિન્દી માસિક જાણીતા હિન્દી લેખકોની કલમથી લખાય છે. જીવન ચરિત્રો, વાર્તાઓ અને ઉન્નતીના વિષયો સહિત “મેહાવીર-મુનિ મંડલ” ઓપીસ. બોદવડ. (પૂર્વ ખાનદેશ)થી પ્રગટ થાય છે. સામાજિક ઉન્નતિના કામમાં વિજય મુશ્કેલીએ છીએ.

નડીયાદ હિંદુ અનાથાશ્રમ.

આ આશ્રમને ૧૯૧૫-૧૬ ની સાલનો આઠમો વાર્ષિક રીપોર્ટ અમને મળ્યો છે રીપોર્ટ ઉપરથી અમે જોઈ શક્યા છીએ કે આઠ વર્ષની આ બાળ સંસ્થાએ પોતાની બાળવયમાં બની શકે તેથી વધુ સંતોષકારક કામ કર્યું છે. જગતમાં જેમનું કોઈ નથી એવા અનાથોને જીવતદાન આપવું એના જેવું કોઈ મોટું પુણ્ય નથી. દરેક સારા વાર તહેવારો-હુર્ષ અને શોકના પ્રસંગોમાં હિંદુઓમાં દાન વૃત્તિ રઝુરે છે તેવા સમયે કરવામાં આવતું દાન કોઈ કોઈ વખત કુપાત્ર સ્થળે અપાય છે કે જેમાં પુન્ય કરવા બતા પાપનોજ ગાંસડો બંધાય છે તેના કરતાં આ આશ્રમ જેના નિઃસ્વાર્થી સેક્રટરી પોતાના અમુલ્ય સમયનો ભોગ આપી અનાથોની ઉન્નતિ તરફ લક્ષ આપી રહ્યા છે તેને જરૂર મદદ કરી અનાથોનો આશીર્વાદ લેવો જોઈએ અમને જણાવતાં આનંદ થાય છે કે જનસમાજ તરફથી પણ આ આશ્રમને સારું દાન મળતું રહ્યું છે. આશ્રમને પ્રતાપે અનેક બાળ હિંસાઓ થતી અટકી છે. રીપોર્ટના અંતમાં વીઝીટર્સ બુકમાંથી જાપેલા ઉતારા જોતા જોઈ શકાય છે કે આશ્રમની દરેક વ્યવસ્થા બહુજ સંતોષકારક છે. મહાત્મા ગાંધીજીએ પણ લખ્યું છે કે “આશ્રમની વ્યવસ્થા જોઈ હું બહુ રાજી થયો છું અને વ્યવસ્થાપકોની નિઃસ્વાર્થતાએ મારા મન ઉપર સારી છાપ પાડી છે,” આશ્રમના ચોખ્ખા વ્યવહારને માટે આ એકજ મત બસ છે. છેવટે અમે અમારા ઉદાર વાંચક વર્ગને આ આશ્રમને મદદ કરી અનાથ રક્ષાનું મહા પુન્ય પ્રાપ્ત કરવા વિનંતી કરીએ છીએ.

જાણો છો ?

કે,

આ આશ્રમમાં હિંદુજાતીનાં ૧૦૦ અનાથ બાળકો
અને અશક્તો હિંદુ વર્ણવ્યવસ્થા પ્રમાણે
પણાતાં હોવાથી આર્થિક સહાયની

ધણીજ જરૂર છે.

૩૧- ૨૦૦) અન્નદાન ખાતે આપી દર વરસે એક દી-
વસ અનાથોને જમાડો, અને નામની

તખતી ચોડાવી અમર નામ કરો.

૩૧. ૨૫) ગૌદાન ખાતે આપી અનાથોને દુધ પાઓ
અને બોર્ડ પર નામ લખાવી ચાદગીરી રખાવો.

હરેક જાતનાં દાન લેવાય છે, હરેક વસ્તુના
દાનની જરૂર છે. હરેક દાનની પાવતી મળે છે. એક
રૂપીઓ અને તેથી વધારે આપનારનાં નામ અઠવાડીક
પેપરમાં તથા વાર્ષિક રીપોર્ટમાં પ્રસિદ્ધ થાય છે.

દાન મોકલી રીપોર્ટ મંગાવવા લખો:—

મંત્રી—હિન્દુ અનાથાશ્રમ—

નડીઆદ.

શુદ્ધ વનસ્પતિના સત્વમાંથી બનાવેલી અનુભવસિદ્ધ અક-
સીર દવાઓ.

સર્પદંશ-આ દવા ખાવાથી ગમે તે જાતના સર્પના કરડવાથી
ચેલું ઝેર માત્ર ૨ કલાકમાં ઉતરી જાય છે. કી. રૂ. ૧-૦-૦

ફીવર પાઉડર—દરેક જાતનો તાવ આ દવાથી નાબુદ થાય
છે. આ દવા ખાતા છતાં આરામ નથી થતો એવું સાબીત કરનારને
રૂ. ૧૦ ધનામ મળે છે. કીમત રૂ. ૦૧.

ખાળ રક્ષણ ગુટીકા—૨ દિવસના બાળકથી ૧૨ દીવસ થતાં
સુધી આ ગુટીકા પાવામાં આવે તો જીંદગી સુધી કાષ્ઠપણ જાતનો
રોગ થતો નથી આથી ઉત્તમ ગુટીકા બીજી બાજેજ દશે. કી. ૦૧.

ચાંદીનો મલમ—ગમે તે જાતની ચાંદીને ૭ દિવસમાં
આરામ કરે છે. કી. રૂ. ૧.

પરમીઆની દવા—ગમે તે જાતના પરમીઆને ૫ દિવસમાં
આરામ કરે છે. કી. રૂ. ૧.

ઉધરસની ગોળીઓ—માત્ર ૩ દિવસમાં જુની ૨૫ વર-
સની ઉધરસ મટાડે છે. કી. રૂ. ૧.

સ્ત્રીઓના પ્રદર માટે—અકસીર દવા અજમાયસ માટે
એક વખત વાપરી ખાત્રી કરો. કી. રૂ. ૧.

ખરજવાનો મલમ—જુના અને નવા ખરજવા માટે તદ્દન
અકસીર છે. કી. રૂ. ૦૧

મરડાની દવા—લાંબા વખતનો મરડો ૨ દિવસમાં બંધ
થાય છે. કી. રૂ. ૦૧.

ખસની દવા—માત્ર એકજ દિવસમાં આરામ કરે છે. કી. રૂ. ૦૧

જીલાબની ગોળીઓ—નાના બચ્ચાને પણ આપી શકાય
તેવી ઉત્તમ છે. કી. રૂ. ૦૧.

દુધ પાવડર—દાંતના તમામ દરદો માટે તદ્દન અકસીર છે. કી. રૂ. ૦૧

ખાળા ગોળીઓ—ખાળકો માટે ઉત્તમ છે, હજારો માણસો
વાપરે છે. કી. રૂ. ૦૧.

ધાધરનો મલમ—માત્ર ૩ કલાકમાં બળતરા થયા વગર
મટાડે છે. કી. રૂ. ૦૧. દરેકનું પોસ્ટેજ વધારે થશે.
વધુ વિગત માટે લખો:— દયા ધર્મ એન્ડ કું. - મુળીકાઠીવાવાડ.

ક્રિતેહ અને સુખ.

હરકોઈ ધંધામાં કે કામમાં ક્રિતેહ મેળવી સુખી
યવાનાં સઘળાં સાધનોમાં તાકાત એ
મુખ્ય સાધન છે.

આતંક નિગ્રહ ગોળીઓ.

તાકાત આપનારી દવાઓમાં સઉથી પહેલો નંબર
ધરાવે છે. મદિગી વગેરે કારણોથી શરીરમાં દાખલ થયેલી
ક્રાંતિપણુ જાતની નબળાઈને તે મારી હઠાવે છે, દસ્ત સાફ
લાવી સારી જીખ લગાડે છે અને ક્રાંતિ પણુ દરદના
હુમલાને પાછો હઠાવી દે છે.

કીંમત ગોળી ૩૨ ની ડબી ૧ નો રૂપીઓ એ.
અમારી બીજી દવાઓ તથા નામીયાં પુસ્તકોથી વાંકેક થવા
માટે અમારું આમ્રસ લોન્ડ વાચો.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર—કાદીઆવાડ.

એજન્ટ—ઉત્તમરામ ઉપેન્દ્રરામ રેશમવાલા ઝાપાખજનર—મુરત.

સંતાન પ્રાપ્તિ માટે યોગી મહાત્મા રામદાસજીનો ચમત્કારીક ઈલાજ.

જેઓને સંતાન ન થતા હોય, અથવા કસ્ટુચાવડ થઈ જતી હોય તેઓએ મહાત્મા રામદાસજીની દવાને એક કેળના પાનમાં વીંટી રૂપના ત્રીજે દીવસે સાંજે તુલશીના આડ નીચે દાટી ખીજે દિવસ બહાર કાઢી તેના ત્રણ ભાગ કરી ત્રણ દીવસ ખાવાથી રોગ તથા નડતર દૂર થઈ ત્રણજ માસમાં સ્ત્રી ગર્ભવંતી બને છે વધુ વીગત માટે મળો યા લખો.

• મંત્રી-રામ આશ્રમ.

લાવનગર.

બાળસુધા

સુવાવડ વખતે યા એવા બાળકોઈ વખતે ઘણી ખર્ચી સ્ત્રીઓને દુધ હોતું નથી એવી ફરીયાદ સાંભળી અરેખર દયા ઉત્પન્ન થાય છે અને માતું દુધ કોમળ અરચાને ન મળવાથી મરણ થાય છે. એવો પ્રસંગ ન આવે તેટલા સાફ “બાળસુધા” નો ઉપયોગ કરવા, કરાવવા મહેરબાની કરશે. એ વનસ્પતિના રસિકર તત્કાળ ફાયદો કરનારાં મૂળાયાં છે. સ્ત્રીને દુધ થવા માટે કિમ્મત રૂ.૦૫) સતોધર્મે અમારા તરફ મોકલી આપવા-લખો:-કોટલા મહેતા-સ્કુલમાસ્તર, મુળપાટી-પોષ્ટ-બુહારા.

તત્ત્વ મહત્ત ભેટ.

આશુ બકિમચંદ્રના હૃદયવરંગનું સપુષ્પ !!

ઉત્તમ ગૃહીણીઅનું ઉચ્ચ આદર્શ !!

સહિત્ય પાક્ષિક અને ઉદાર આશ્રયોદધિ
નામદાર વડોદરા સરકારથી લાયબ્રેરીઓ માટે ખાસ
મંજૂર કરેલ—

મૃણાલિની

શ્રીયુત્ સાક્ષરાવતંસ છગનેલાલ હરિલાલ પંડ્યા બી. એ.
જીનાગઢ જાન્યના ચીફ એ એ. સા લખેછે—“મૃણાલિની સરખી
પરમ સધી, પતિવ્રતા. દ્રઢપ્રેમી આત્મભેગ આપનારી, દુઃખને
ન ગણકારનારી સ્ત્રીનું ચરિત્ર ગુજરાતી સ્ત્રીમંડળ પાસે મુકી, આપે
તેની સન્મુખ જે નવું આદર્શ ખડું કર્યું છે, તેમાટે આપનો ખરેખર
ઉપકાર માનવો જોઈએ

શિશુ-સત્ય-સાહિત્ય-વિવેચક-વાર્તાવરિષિ-ચંદ્રપ્રકાશ-
બ્રહ્મનંદ આદિ પ્રસિદ્ધ માસિકોના ઉચ્ચ અભિપ્રાય મળેલાં છે,
પણ તે સ્થળ સંકેચથી આપી શકાયા નથી.

દુઃખમાં દૈવીપ્રેમ-આચાર્યનો દિવ્યોપદેશ, હંપનિનાં ગુપ્ત દાંપત્ય
રહસ્યના છેવટસુધી સંભ્રમ, સ્વમિનિષ્ઠા આદિ સદ્ગુણપૂરીત
અને ચિત્તામર્ષક નવલકથા ‘મૃણાલિની’જ છે. પૃષ્ઠ ૨૦૦

કાન્યું બોડનું પુકું કિ. રૂ. ૧-૦-૦ પેરટેજ પેઢીંગ જુદું.
પુષ્પહરના મહાકામાંથી જેઓ ચાલુ માસમાં આ પુસ્તક
મંગાવશે તેમને “બાનુકુમાર” નોવેલ તત્ત્વ મહત્ત ભેટ આપવામાં
આવશે. પુરત મંગાવી લો. થોડીજ કાપી છે.

લખો:-મેનેજર “પુષ્પહાર”

બેંગમપુરો-મુરત.

સેંટનો ૨૧મી યમેલી

સોનાનો ચાંદ
જીતનાર.

ના

તાજ કુસોની બહાર

ફાલમાં ફક્ત ઓટો મો.

હિની સેંટના ચાર

ટીપાં નાંખવાથી આર દિવસ સુધી તેની ખુશખો

રહે છે. શુભ વખતનું તમારું પરફ્યુમ વાપરવા ચુકતા નહીં.

(૨૭૨૮૬)

ઓટો મોહિની

ઠરેજ વાપરશે. કીંમત મોટી બાટલી રૂ. ૨) સુંદર
ફેન્સી ટ્યુબ બાર આના તથા આઠ આના.

અત્તરોનો ઝરો ચાંદલો

રોબીનીઆ હરઆઈલ.

એક વખત વાપર્યાથી બીજા તેલો વાપરવાનું પસંદ
કરશે નહીં. આમી કેવી હોય તો અડધા આનાની
ટીકીટ બીડી નમુના મુક્ત મંગાવો.

મોહિની એજન્સી જુમામસજીદ-સુંબઈ.

